

UNIVERZITET U BEOGRADU

SMER: TERORIZAM, ORGANIZOVANI KRIMINAL

I BEZBEDNOST

AMERIČKA BORBA PROTIV TERORIZMA

I NJEN UTICAJ NA ARAPSKI REGION

Mentor

Prof. dr Dragan Simeunović

Student

Samer Elrjebi

Br.indexa: 59/10T1

Beograd, 2014.

Sadržaj

Uvod.....	3
I Borba SAD protiv terorizma.....	5
1.1. Amerika posle 11. septembra 2001. godine	9
1.2. Preoblikovanje američke politike i njen uticaj na arapski region.....	27
II Američka strategija u borbi protiv terorizma posle 11. septembra.....	32
2.1. Američki interesi u arapskom regionu.....	40
2.2. Američka borba protiv terorizma i mogućnost proširenja sfere uticaja na Bliskom istoku.....	42
III Opasnosti američke borbe protiv terorizma, na arapskom regionu.....	63
3.1. Vojna okupacija	64
3.2. Proširenje nasilja i nestabilnosti u regionu.....	69
3.3. Prolongiranje rata protiv terorizma.....	72
Zaključak.....	77
Literatura.....	82

Uvod

Uloga Ujedinjenih nacija, a posebno uloga saveta bezbednosti počela je dolaziti do izražaja nakon drugog Zalivskog rata, kada je ovaj Savet izdao nekoliko ubrzanih odluka, koje su predstavljale okvir, vojne i političke akcije vođene pomoću međunarodne zajednice, i predvođene pomoću Sjedinjenih Američkih Država, kroz tzv. međunarodnu koaliciju protiv Iraka 1990. godine. Sve odluke Saveta bezbednosti bile su usaglašene bez protivljenja članova Saveta i bez primena prava na "Veto" sa strane stalnih članova, osobito sa strane bivšeg Sovjetskog Saveza.

Nakon okončanja krize u Zalivu, ideja o novom svetskom poretku koja je vezana za ulogu Ujedinjenih nacija počinje da se kristališe. Sjedinjene Američke Države su pokretačka snaga za ovu međunarodnu organizaciju, koristeći je za ostvarivanje njenih ciljeva i interesa, tako da uloga ove organizacije, na prvom mestu, postaje usko vezana za američke interese. Na osnovu toga, uloga Ujedinjenih nacija postaje izraženija u rešavanju pojedinih slučajeva, a na drugoj strani, ona se uopšte ne oglašava kada je najpotrebnija. Pored toga, javila se nova pojava, na svetskoj pozornici, a to je što Sjedinjene Američke Države počinju primenu vojne sile kao glavno sredstvo, u sprovođenju njene spoljne politike.

Sjedinjene Američke Države počele su primenjivati politiku sile u njenim međunarodnim odnosima, nakon događaja od 11. septembra 2001. godine. Takva politika u suštini bila je usmerena kako prema zapadnim saveznicima kao budućim pretpostavljenim konkurentima, tako i prema pretpostavljenim neprijateljima, uz vođenje minimalne brige oko interesa saveznika. Pored toga, Sjedinjene Američke Države ukazuju na svoju moćnu vojsku i uticajnu politiku kao dokaz njene hegemonističke politike, želeći da nameće svoju hegemoniju kako nad neprijateljima tako i nad prijateljima i saveznicima.

Bez sumnje, da je 2001. godina, zabeležila novu epohu u međunarodnim odnosima kada je izvršen atak na simbol američke ekonomije, i na suverenitet Sjedinjenih Američkih država u napadima izvršenim 11. septembra 2001. godine. Nakon toga, prosledila je borba protiv onog što je nazvano "terorizam" u pećinama avganistanskih planina, uništenja i ubijanja, avganistanskog naroda. Međutim, može se za sigurno tvrditi da je 2002. godina, zabeležila nove destinacije u međunarodnim odnosima, jer je to godina kada je Amerika krenula nakon

osvajanja Avganistana, u okviru borbe protiv međunarodnog terorizma, da osvaja arapski i islamski svet. Posle događaja od 11. septembra, Amerika je imala određene ruke za preduzimanje “odbrambene” mere protiv države, za koju je ona smatrala da ima veze sa terorističkim aktima. Nakon napada na Njujork i Vašington, Sjedinjene Američke Države izvršile su reviziju svoje odbrambene i spoljne politike, tim pre što su pokušali ponovo da ožive staro – nova pravila, koja se zasnivaju na ograničeno pravilo, da Sjedinjene Države moraju uvek biti, jedina hegemonika sila.

U cilju borbe protiv terorizma, Sjedinjene Države su ulagale ogromna finansijska sredstva tako da je u odbrambene svrhe SAD potrošio više od 40% od ukupno potrošenih sredstava sa strane svih zemalja sveta zajedno, u svrhu naoružavanja.

Međutim, još uvek se nije postigao dogovor na međunarodnom nivou oko definisanja pojma terorizam. Pored toga, američka strategija koja se vodi u borbi protiv terorizma i koja se ogleda u vidu odbrambene mere, nemoćna je da se suprotstavlja ovoj pretnji, koja nosi novo obeležje i predstavlja vrlo specifičan način u vođenju rata. Američki odgovor na 11. septembar vođen je bez odobrenja međunarodne zajednice. Osim toga, bezbednosna strategija koja je osnovana na silu, ne donosi pozitivne rezultate u pogledu suočavanja sa objektivnim realnostima, vezanim za pojavu terorizma.

Rat i invazija protiv Iraka vođen je pod izgovorom da on poseduje oružje za masovno uništenje, i da je povezan sa terorističkom organizacijom Al Kaidom. Naravno, kasno je potvrđeno da su takvi navodi neistiniti, i da su ciljevi bili daleko veći od toga, a da se iza toga kriju američki strateški interesi u arapskom regionu, od kojih je među prvim dominacija nad naftnim izvorima.

Amerika je radila na zaobilazanju uloge Ujedinjenih nacija i na slabljenju uloge Saveta bezbednosti, pri tom je pripremila teren za proširenje novih pravila u međunarodnim odnosima koji odobravaju hegemoniju, u okviru borbe protiv terorizma.

Ovaj istraživački rad proučava američku politiku u regionu arapskih zemalja nakon događaja od 11. septembra u okviru rata protiv međunarodnog terorizma.

I . BORBA SAD PROTIV TERORIZMA

Često, opisujemo period promena i međunarodne reakcije da je to stanje ili period vladavine, neuravnoteženih sila. Takva dešavanja su vrlo retka i obično se dešavaju prilikom raspada postojećeg međunarodnog sistema, koji je funkcionisao na osnovu ravnoteže sila, između dve super sile. Kada se jedna država raspada kao što se desilo sa bivšim Sovjetskim Savezom ili biva pobeđena ratom, onda obično dolazi do poremećaja ravnoteže sila, i do pojave jedinstvenog hegemonističkog pola. To se desilo posle Prvog i Drugog svetskog rata. Poremećaj ravnoteže sila posle Prvog svetskog rata, nakon uništenja države “ osovine sila ”, dovelo je do pojave novog ravnotežnog sistema vođenog pomoću države pobednice rata. Takođe, poremećaj ravnoteže sila posle Drugog svetskog rata doveo je do pojave novog ravnotežnog sistema, sastavljenog od samih saveznika, koji su učestvovali u tom ratu.¹

Posle raspada Sovjetskog Saveza, Sjedinjene Američke Države postaju jedinstvena dominantna sila. Drugi potencijalni konkurenti kao što je Evropska unija, Japan i Kina su nedovoljno sposobni da budu pravi konkurenti Amerike. Japan je sa ekonomske strane predstavljao jaku državu, ali je nedovoljno jak sa vojne strane. Što se tiče Evropske unije, analitičari tvrde da još uvek nisu rešene sve nesuglasice među državama članicama Unije. Teorijski, Kina može biti jedini pretpostavljeni konkurent, koji može da održi ravnotežu sile, međutim, i bez obzira na ogromno brojno stanje, vojne i ekonomske moći, još uvek Kina nije postigla određene standarde, koji joj omogućavaju da održava ravnotežu sile, sa Sjedinjenim Američkim Državama. Kina je sposobna da odbrani svoje teritorije u slučaju stranog napada, međutim, ona sada prolazi kroz tranzicioni period na nacionalnom nivou, putem kojim pokušava da izvrši reformu ekonomske i političke grane.

Ova događanja su stvorila pogodnu klimu za pojavu jedinstvenog pola u svetu, u kome odlučuju samo Sjedinjene Američke Države. Međutim, politički analitičari smatraju da ovo stanje ne može dugo da potraje, i da će u bliskoj budućnosti međunarodna zajednica biti suočena sa pojavom država koje su sposobne da učestvuju, u određivanju novog sistema ravnoteža.²

¹ Ibrahim Abuhzam, *Arapi i Ravnoteža Sila u XXI veku*, Tripoli, 1995. god., str. 20.

² Ali Dwe, *Krize Međunarodnog Prava i Zalivskog Rata*, Rabat, 1991. god., str. 265.

Bez obzira na to što Sjedinjene Američke Države smatraju da je poštovanje međunarodnih prava značajan za funkcionisanja novog svetskog poretka, njihova aktuelna politika i ponašanje, ne podudaraju se sa međunarodnim pravom i to zbog ne pridržavanja Povelji Ujedinjenih nacija (princip o nemešanosti) i zbog loše primene Povelje.

Početak novog svetskog poretka, pojavio se tzv. izveštaj "volftex" koji je predložen sa strane američkog Kongresa, i koji se pojavio u New York Times 8. marta 1992. godine. Izveštaj navodi da je cilj američke strategije u dolazećem periodu zadržavanje pozicije Sjedinjenih Američkih Država kao jedinstvene super sile, nakon raspada Sovjetskog Saveza. Izveštaj se završava objašnjavajući način ostvarivanja ovih ciljeva, i da su najbitnija sredstva za ostvarivanje ovih ciljeva, racionalno ponašanje primenom vojne sile koja je dovoljna da spreči jednu ili skup država, koje pokušavaju da prete američkoj hegemoniji. Izveštaj dalje objašnjava, da američka politika mora biti potpuno jasna u njenim namerama na primenu vojne sile, i da za to nije potrebno da postoje saglasnosti Saveta bezbednosti ili saglasnosti međunarodne koalicije, kao što se desilo u slučaju drugog Zalivskog rata sa Irakom, Sjedinjene Američke Države moraju uvek biti spremne da deluju potpuno same.³

Da bi američka administracija odobrila primenu sile pronašla je za to opravdanje kao način za očuvanje međunarodnog mira, osobito posle napada od 11. septembra. Međutim, nametnuti mir pomoću sile i represije u suštini predstavlja nepravedni mir, i zato je prema pojedinim arapskim i zapadnim političkim analitičarima, on nazvan američki mir.⁴ Na osnovu toga, događaji od 11. septembra predstavljaju prelomni momenat u istoriji sveta, zbog toga što je na osnovu tih događaja, rođen novi svet sa potpuno promenljivim osobinama, koje su postavile nova pravila u međunarodnim odnosima.⁵

Svet se danas nalazi pred širokim kulturnim, političkim i bezbednosnim izazovima. Postaje sasvim moguće da dođe do sukoba civilizacije, ili bar do njihovog suočavanja i do nesuglasica, što bi dovelo do poremećaja odnosa ili nivoa razmena interesa, među nacijom i državama.

Međutim, neophodno je postaviti jedno važno pitanje a to je, zbog čega se smatra događaj od 11. septembra kao istorijski događaj? Zar svet nije doživeo i ranije terorističke napade?

³ Munir Škek, *Novi Svetski Poredak i Opasnosti od Konfrontacije*, Rabat, 1992. god., str. 18.

⁴ Jonan Rizk, *Istorijski Događaji*, Kairo, 1992. god., str. 119.

⁵ Saad Abu Halil, *Novi Američki Rat Protiv Terorizma*, Bejrut, 2003. god., str. 25.

Bez sumnje, ovde se ne govori o dimenziji kriminalnog akta i broju žrtava koje su pale u tim napadima, jer se ne može reći da su dimenzije te radnje abnormalne, za takav događaj. Međutim, ono što je sasvim novo kod tih događaja je, protiv koga su usmerene te akcije? To je predstavljalo novinu za istoriju Sjedinjenih Američkih Država, jer zadnji put kada su bili napadnuti a to je bilo davno 1814. godine, kada su britanci zapalili Vašington. Često se spominje da je napad na Perl Harbur bio teroristički akt, koji su japanci izvršili protiv Sjedinjenih Američkih Država, krajem Drugog svetskog rata. Međutim, japanci su u suštini napali vojne baze u dve američke kolonije, koje se nalaze u okviru granica Sjedinjenih Država, i koje su bile silom otete, od domorodaca.⁶

Događaj od 11. septembra predstavljao je važan preokret u međunarodnoj politici, zbog ciljeva napada (korišćenje putničkih aviona za napad na određene položaje, koji predstavljaju sam suverenitet SAD), i zbog toga što Sjedinjene Američke Države nikada nisu pomislile da mogu biti napadnute, na taj način.

I bez detaljnijeg razmatranja Alkaidinih ataka, bilo je jasno od samog početka da su razmere štete i uvid u činjenicu da je Amerika ispoljila ranjivost koja će biti prisutna i u budućnosti, svedočili o tome da je neki vid oslanjanja SAD na rat, neizbežan. Nije bilo uverljive alternative ratu, niti se dati problem mogao razrešiti uobičajenom procedurom u okviru UN, niti oslanjanjem na prošle odgovore koji su iscrpljivali u raketnim udarima u cilju odmazde i u pokušajima prisiljavanja na primenu prava, niti diplomatskim putem poduprtim sankcijama. Na osnovu dosadašnjeg iskustva i snimka postojećih izgleda, moglo bi se reći da ni jedna od tih mogućih opcija nije, principijelno gledano, nudila realnu mogućnost da se uhvate i kazne akteri tog događaja niti da se suzi pretnja, te je opredeljenje za rat preovladalo kao nacionalna opcija bez nekog značajnijeg suprotstavljanja i javne rasprave.

Ali rat protiv koga, koji su ciljevi, sa kakvim ograničenjima? Kao što je već napomenuto, to je bila srećna okolnost za Bušovu administraciju što je Osama Bin Laden poslednjih godina delovao iz Avganistana pod talibanskim režimom, izvodeći program za obuku terorista, zbog čega je saletao na desetine hiljada regruta iz celog muslimanskog sveta posle pružanja otpora sovjetskom tokom osamdesetih.

Gledano iz američke perspektive, Avganistan je bio idealna država za vođenje rata protiv nje. Ona nije imala diplomatskih prijatelja u svetu nakon dolaska talibana na vlast. Do 11.

⁶ Noam Čomski, *Potres*, Kairo, 2002. god., str. 117.

septembra, talibansku vladu priznale su samo tri zemlje i njoj je negirano pravo da predstavlja Avganistan u UN. Sam Avganistan je već nekoliko godina bio tretiran kao nelegalna država. Taj status je potvrdio je i specijalni izveštač imenovan od strane komisije UN za ljudska prava, koji je svake godine izveštavao o teškom kršenju ljudskih prava i zločinima protiv čovečnosti, koji su se rutinski dešavali u zemlji, uključujući tu i masakre etničkih manjina i zastrašujuće nametanje ekstremne verzije šerijata (islamski zakon) na avganistanske žene.

Isto tako Avganistan je bio predmet osude, uključujući i osudu koja je dolazila od islamskih vlada, zbog njegovog insistiranja na uklanjanju svakog traga neislamske religiozne posvećenosti smišljenim razaranjem u svetu čuvene velike statue Bude u Budimanu nekoliko meseci pre 11. septembra. Ako je i jedna država zaslužila status nelegalne države to je bio Avganistan, i pod uslovom da ostavimo po strani gostoprimstvo ukazano Alkaidi kojoj su, uz to, date određene ruke. U takvom kontekstu delovao je uverljivo stav da bi Avganistan trebalo tretirati kao neprijateljsku državu koja je odgovorna za napade 11. septembra.

Vođstvo Pakistana, koje je ranije bilo glavni sponzor talibana kada su se oni borili za uspostavljanje kontrole nad Avganistanom, brzo je ubeđeno da bude lojalno i da pomogne SAD diplomatski i logistički u njenom nastojanju da povede rat protiv Avganistana. Rat se sastojao iz dva osnovna poduhvata: korišćenje američke taktičke vazdušne moći i mehanizama za pogađanje ciljeva na zemlji kako bi se brzo plima problema proisteklih iz unutrašnjeg rata odlučujuće preokrenula u korist Severne alijanse i iz vazduha razorile lokacije na kojima je bila meštena Alkaida. Kasnije je došlo do koordinisanih operacija na zemlji pod vođstvom američkih snaga za specijalna dejstva. Rezultat je bio kolaps talibanskog režima i eliminisanje mogućnosti. organizovanog, koncentrisanog prisustva Alkaide u Avganistanu, i ako su se verovatno mnogi članovi terorističke mreže, a možda i neki njeni vodeći lideri, razbežali i raspršili po zemlji, uključujući tu i one koji su se pomešali sa avganistanskim vojnicima koji su bili i dalje sposobni i voljni da vode oružane akcije.

Veliki problem predstavlja davanje ocene rata sa pravne i normativne perspektive, zato što stvarni neprijatelj nije bio Avganistan, već globalizovana mreža koja je centrirala svoje operacije unutar avganistanskih granica. Neprijatelj nije bio ni politički pokret povezan sa specifičnom borbom za uspostavljanje kontrole ili za ostvarivanje secesije koji deluje u jednoj jedinoj državi.

Preliminaran američki odgovor, koji se opravdava razlozima povezanim sa pravom na samoodbranu od megaterorizma, na Avganistan bilo je prihvatljivo, doduše, odgovornost talibanskog režima nije bila zasnovana na bilo kakvim dokazima o njegovom učestvovanju u 11. septembru ili na dokazima da je on imao bilo kakva specijalna saznanja o pripremi tog poduhvata, ali postoji njegova sukrivica koja proizilazi iz pružanja gostoprimstva Osami Bin Laden i Alkaidi.

Predsednik Buš je u svom govoru 20. septembra uklopio u širu diktrinu zahteve upućene talibanskom režimu: "Od danas pa na dalje, svaka nacija koja nastavi da pruža utočište ili koja pruži podršku terorizmu biće smatrana neprijateljskim režimom."

Takva koncepcija modifikuje tradicionalne pojmove samoodbrane unilateralnim pripisivanjem stranoj vladi definitivne pravne odgovornosti za operacije koje se izvode sa njene teritorije, nezavisno od toga da li ona favorizuje takve terorističke aktivnosti i da li poseduje kapacitete da ih eliminiše. Kao što je sugerisano, razlozi protiv talibana bili su relativno jaki, daleko od toga da su bili preveliki, ali bi oni bili još jači da su doveli u vezu sa razlozima koji idu u prilog humanitarnoj intervenciji i sa njihovom neograničenom ideološkom sličnošću sa Alkaidom.

Buš je aludirao na represivne uslove u Avganistanu, ali on nije eksplicitno povezao te uslove sa razlozima za rat. Posle rata, u prisustvu privremenog lidera Hamida Karzaija, predsednik Buš je u svom govoru 2002. snažno naglasio emancipatorski uticaj američke pobede na narod Avganistana, posebno na žene.

Ovaj istraživački rad ukazuje na to kako su uspele Sjedinjene Države da iskoriste 11. septembar za ostvarenje njihovog strateškog interesa, i njihov uticaj na arapski region.

1.1. Amerika posle 11. septembra 2001. godine

Nakon događaja od 11. septembra Sjedinjene Američke Države su se potpuno promenile, ličile su na ranjenog lava. Amerika, nije želela da posluša ničiji savet kako iz tabora prijatelja ili

strateških saveznika iz NATO-a, tako i iz tabora rivalskih država, poput Kine i Rusije. Amerika nije želela da obraća ni minimalnu pažnju na međunarodnu organizaciju koja je i sama bila inicijator za njeno osnivanje, i koja diže njenu zastavu na američkom tlu (Organizacije Ujedinjenih nacija). Ovi događaji su odrešili ruke Americi da radi šta želi, i na mestu gde ona smatra da je neophodno izvršiti intervenciju, opravdajući takve poteze različitim razlozima i navodima. Događaji od 11. septembra koji su preduzeti protiv Sjedinjenih Američkih Država tog ranog jutarnjeg dana potpuno su izmenili zemlju, koja je bila meta prvi put u njenoj istoriji, i koja je napadnuta unutar zemlje i njenih vitalnih interesa, pomoću sredstava do tad njoj nepoznati, primoravali su zemlju da potraži novu strategiju, koja je prilagođena ovim novim izazovima. Bušove izjave, koje su se pojavile odmah nakon napada bile su potpuno jasne, da je nova američka strategija okrenuta prema ratu protiv terorizma.

Izveštajem Kondolize Rajs tadašnji državni sekretar za nacionalnu bezbednost, koji je objavljen 2000. godine, uočava se novi pravac američke spoljne politike. Ova politika je temeljena na “američki nacionalni interes” i osniva se na principu:⁷

- Izgraditi moćnu vojnu silu koju ni jedna druga država ne može da ima, radi obezbeđivanja kontinuiteta američkog preimućstva;
- Razrešiti probleme sa tzv. "odpadnim državama";
- Izgraditi dobre odnose sa Kinom;
- Odrešiti ruke predsedniku države u donošenju odluke, važne za zadržavanje američke vodeće uloge u svetu;
- Iskoristiti prelazni period koji je prosledio periodu Hladnog rata i koji pruža pravu priliku za preobrazovanje međunarodnog sistema, koje Sjedinjene Države žele da preoblikuju, prema njihovim ciljevima i strateškim interesima;

⁷ Alsajed Wildabah, *Svet Posle 11. septembra 2001. god.*, Bejrut, 2004. god., str. 36.

Neophodno je postaviti niz, po nama, vrlo značajnih pitanja a to su: Da li postoji razlika između ciljeva američke spoljne politike pre i posle događaja od 11. septembra? Da li postoje razlike u borbi protiv terorizma pre i posle ovog događaja? Kakav je uticaj ostavio događaj od 11. septembra na američku politiku?

Pojedini analitičari smatraju da su Sjedinjene Američke Države uočile posle događaja od 11. septembra, da se njima ukazuje prilika da ponovo ožive novo – stara pravila, a to je Sjedinjene Američke Države moraju biti jedinstvena "hegemonska sila" u svetu, to može da ostvari jedino posle eliminisanja ili oslabljenja, predpostavljenih protivnika. Amerika poseduje monopol u nametanju sistema koje ona želi, i da njenu dominaciju nad svetskom tržištu, kao i na sistemu međunarodnih odnosa.⁸ Ovo upravo dokazuje postojanje jedne vrste kontinuiteta u ciljevima spoljne politike Amerike pre i posle napada od 11. septembra, i da je rat protiv terorizma predstavljao jedan deo te politike, šta više, napadi od 11. septembra su bili dobar izgovor, za ostvarenje ciljeva američke politike.

Posle 11. septembra, Amerika je mogla da ostvari njen veliki san a to je osnivanje "Grandiozne imperije", koja je prema njenom mišljenju postala legitimnija, jer je to božiji dar, i da mora da upravlja svetu, koji je postao zaražen mnogim bolestima, među kojima se ubraja i "terorizam". Amerika se pretvorila u žestokog policajca koji više ne krije njen jak pendrek, ukazujući pri tom da je ona spremna da to iskoristi protiv svakoga neposlušnog, ili protiv svakog koji se protivi njenim pravilima i naredbama. Prema tome, više nema značaja za postojanje regionalne i međunarodne organizacije, jer Amerika smatra da te organizacije postoje samo za gubljenje vremena, za razne provode i zatamnjene istine pred njihovom novom sudbinom.

Postajalo je jasno pred čitavim svetom da je globalizacija postala ni više ni manje nego proširenje amerikanizacije, i da se svetska trgovinska organizacija pretvorila u instituciju za otvaranje novih tržišta, za američke kompanije.⁹

Dokaz američke hegemonije je dotakao i poznati pisac "Richard Pearl" u svojoj knjizi "Kraj zla" koju je napisao uz pomoć David Froam posle rata u Iraku, gde ističe sledeće: "još uvek ne postoji bezbedni svet, svet u kome vlada zakon i svet u kome žive ljudi slobodno, i ako se ostvari takav san to će biti zahvaljujući američkoj vojsci koja će i braniti ovaj san." Pisac u daljem tekstu ukazuje da je neophodno kazniti države, koje podržavaju terorizam misleći pri

⁸ Fahd Al Harthi, *Amerika Nas Uči Demokratiji i Pravdi*, Bejrut, 2004. god., str. 26.

⁹ Isto, str.30.

tom, na države koje je predsednik Buš nazvao "osovine zla" i na pojedine arapske i islamske države. Pisac ističe da je neophodno okončati rad Ujedinjenih nacija, i odrešiti ruke Sjedinjenim Američkim Državama, da brani njihove vitalne i stratezijske interese. Ovo u suštini predstavlja viziju za novu američku strategiju, koju je bivši američki predsednik Buš usvojio, nakon napada od 11. septembra 2001. godine.¹⁰

Prema navodima bivšeg američkog savetnika za nacionalnu bezbednost Zbignjev Brežinski, Amerika ima osobitu strategiju u međunarodnoj zajednici, jer ona poseduje sve elemente kao vodeća zemlja, ali ona je nesposobna da unovči ove elemente u svoju korist u određenim momentima, razlog tome je:¹¹

- Odgovor američke administracije na događaj od 11. septembra je dat u kratkom sadržaju poznatom Buševom obraćanju svetu rečima: ko nije sa nama, on je protiv nas;
- Vizija američke strategije je slaba, osnovana na strahovanju bez pokušaja određivanja izvora i razloga terorizma;

Kada su udarili oteti civilni avioni u simbole američkog suvereniteta i odneli 3000 života američkih građana, tim napadom je izbrisan i pojam američke nacionalne bezbednosti, jer, prvi put u istoriji Amerike, dolazi do ozbiljne pretnje bezbednosnog sistema unutar zemlje.

¹⁰ Alsajed Wildabah, *Svet posle 11. septembra 2001.*, Bejrut, 2004., str. 43.

¹¹ Zbigniew Brezinski, "New American Strategies For Security And Peace" (speech, Washington, D.C., October 28. 2003.).

Slika br.1 . 11 . Septembar

Pojam nacionalne bezbednosti kod američkih građana se totalno promenio, jer se napad desio unutar zemlje, napadač je nevidljiv neprijatelj neprocenjive moći i što taj napad može da se reprizira, u svakom momentu. Eho tog napada je bio strahovit, zbog udara na najmoćniju silu i jedinstven pol, koji upravlja politikom čitavog sveta, ne samo zbog broja žrtava nego zbog spektakularnosti same akcije, koja je ostavila ogroman uticaj i na druge države, koje su bile upozorene da ni one neće biti pošteđene.¹²

Radi boljeg shvatanja pojma terorizma neophodno je dotaći i definiciju ove pojave, i to što ne postoji jedna svetski prihvaćena definicija terorizma smatra se od veoma ozbiljnih istraživača glavnim faktorom (br. jedan na listi od deset faktora!).¹³

Objektivan razlog zbog koga ne postoji svetski prihvaćena definicija terorizma je taj što terorizam nije lako definisati. Postoji niz objektivnih problema koji dovode ne samo do neustanovljenja jedne opšte prihvaćene definicije terorizma, nego uopšte do formiranja neodgovarajućih definicija terorizma, što ugrožava naučno saznanje o njemu u celini. Reč je o složenoj i razvojnoj pojavi koja ima mnoštvo pojavnih oblika što otežava posao definisanjai najupornijim i najkvalifikovanijim istraživačima. Terorizam je kao pojava tako složen, da, što bi

¹² Mahmoud Alsajed, *Napadi od 11. septembra unutar Amerike*, Kairo, 2004. , str. 10.

¹³ Dean C.Alexander & Yonah Alexsander, *Trerorism and Business. The Impact of September 11.2001*, str.195.

rekao Emil Dirkem, spada u stvari "toliko raznovrsne da ono što je u njima zajedničko ostaje skriveno za poglede, toliko pokretljive da se čini da beže posmatraču."

Kao i druge društvene pojave, i terorizam ne karakteriše samo visok stepen složenosti, već i promenljivosti. Pri tom, sve društvene pojave niti su jednako složene, niti su jednako promenljive, a terorizam se u toku svoje dosadašnje egzistencije potvrdio kao jedna od složenijih pojava koju obeležava niz promena u toku njenog razvoja.¹⁴

Perspektiva iz koje možemo posmatrati septembarske napade, koji svakom pojedincu izazvaju šok i osećanje pometenosti zbog razmera onog što se desilo i naravno bol zbog blizine mesta tragedije i zbog tragično stradalih nevinih života. Takav neisprovocirani napad na mir i bezbednost najmoćnije i najbogatije zemlje u svetu bio je neposredno i ispravno protumačen, kao prekretni događaj. Naravno, ni jedna vlada na svetu, pogotovo ako je reč o široko priznatom svetskom lideru, ne bi mogla preći preko tog izazova ili ga tretirati samo kao još jedan teroristički incident više. Više od toga, suočenje američke vlade sa tim izazovom verovatno implicira ulazak u rat sa talibanskim režimom u Avganistanu. Odgovor SAD kao zemlje trebalo je da bude kombinacija oslanjanja na rat (koji je trebalo projektovati sa krajnom brižljivošću, zato što je on bez presedana i zbog toga što on mora odstupati od prethodnog shvatanja ograničenja koja slede iz međunarodnog prava) i oslanjanja na nenasilne metode rešavanja konflikata.¹⁵

Reći to ne znači, ni u kom slučaju, odobriti sve ono što je tadašnji predsednik Buš do sada učinio, i što trenutno sada čine. Ali, to znači prihvatiti osnovnu retoričku i taktičku usmerenost početne politike američkog odgovora, mada i to samo delimično, i neposredno dovesti u pitanje oslanjanje SAD na ratne opcije u postavganistanskoj situaciji.

Međunarodni odgovor može se razložiti u tri dela:

- razmatranje problema obaveštajnih i komandnih baza Alkaide u Avganistanu i rušenja i potiskivanja talibanskog režima;
- minimalizacija delotvornosti Alkaide kao globalne mreže razgranate u više od šezdeset zemalja; i

¹⁴ Simeunović Dragan, *Terorizam II izdanje, Pravni fakultet u Beogradu, 2009, str.17.*

¹⁵ Richard Folk, *Veliki Teroristički Rat. Filip Višnjić, Beograd, 2003. str.57.*

- utvrđivanje osnovnih uzroka globalnog terorizma.

Amerika je izašla na kraj u značajnoj meri sa prvim delom ovog, po opštem priznanju, obeshrabrujućeg posla, možemo tvrditi da je svaki eventualni uspeh protiv globalnog terorizma rezultat isključivo nemilitarne politike i inteligentne taktike, kao i spremnosti da se utvrde osnovni uzroci političkog ekstremizma, za koji, u određenoj meri, odgovornost snosi i Amerika, pošto je on nastao u islamističkom svetu. Kao što američko iskustvo sa samoniklim terorizmom pokazuje, teroristički virus može se razvijati i u ustavnim i bogatim demokratijama u uslovima političke i ekonomske uravnoteženosti; šta više on može predstavljati reakciju upravo protiv ovih napora da se uspostavi humanije društvo.

Bombardovanje crkava, crnaca, džamija, klinika za abortus i vladinih zgrada neki su od primera desničarske paranoje i militantnog terorizma u Americi, te ne treba da se zavaravamo da bi okretanje Amerike ka pravednoj spoljnoj politici, globalni terorizam bio eliminisan preko noći. Čini mi se uverljivim to da poruka terorizma ne bi ni približno tako široko i tako preteći odzvanjala da razlozi koji je pokreću nisu široko prisutni i široj zajednici kojoj se ona upućuje.

Ponašanje Amerike pre i posle napada pružilo je malo dokaza o njenoj političkoj spremnosti da identifikuje interese arapskog sveta, u stvari, Amerika je ispoljila krajnju neosetljivost prema legitimnim zahtevima, posebno u palestinskom kontekstu što je verovatno imalo za posledicu intenziviranje osećanja frustriranosti i neprijateljskog raspoloženja prema SAD.¹⁶

Ovaj istraživački rad pokušava da pokaže zašto je 11. septembar imao tako poseban karakter da je bilo potrebno da odgovor bude inicijalno vođen ratnim okvirom, a ne zahtevom za poboljšanje politike ili drugih metoda.

Rat protiv Alkaide sa njenim prikrivenim ćelijama i razgranatom mrežom, bio je nešto dramatično novo i drugačije u odnosu na bilo koji prošli rat.

To je zaista novi rat. I sam takav rat može se degenerisati u drugačiji oblik terorizma ukoliko se u vezi sa upotrebom sile ne izvrši revizija ograničenja koja su ranije uspostavljena

¹⁶ Mahmoud Alsajed, *Napadi od 11. septembra unutar Amerike*, Kairo, 2004., str. 12.

međunarodnim pravom kako bi regulisao konflikt među suverenim državama, tako da se u obzir uzme da je to nasilni konflikt širokih razmera, koji uključuje razgranatu mrežu suprotsatvaljanja teritorijalnoj državi. Ponovno promišljanje okvira pravednog rata obezbeđuje najprihvatljiviju osnovu za utvrđivanja tih ograničenja u cilju suzbijanja patriotskih i militarističkih nastojanja da se deluje na bazi čiste efektivnosti, ili još gore osvetoljubivo, bez ikakvih postavljanja granica, kad je reč o ciljevima i metodama.

Najgore od svega je manipulisanje javnim ispoljavanjem straha i gneva u cilju stvaranja preteksta za proširivanje i ubrzavanje američkog projekta izgradnje globalne imperije. Od posebne je važnosti imati svest o tome da 11. septembar ne daje mandat da se, na osnovu prethodno stečenog prava uđe u rat (ili da se preti njime), protiv neprijateljskih država ili da se na osnovu toga pokušaju razrešiti nerazrešeni teritorijalni sukobi u kojima ili države ili politički pokreti ili i jedni i drugi primenjuju terorističku taktiku.

Slika br.2. Al Kaida

Pre septembarska ograničenja u vezi sa upotrebom sile koja su sadržana u međunarodnom pravu i Povelji UN treba reafirmisati kao primenjiva i na ratno stanje između država i na borbe za samoodređenje. Isto tako, to što se na države orijentisano međunarodno pravo ne može primeniti na izazov kao što je Alkaida ne znači da su sva ograničenja suspendovana, već pre to da odgovarajuća ograničenja treba da budu revidirana i selektivno olabavljena s obzirom na vrednosti koje su po sredi, kao što treba da se uravnoteže zahtevi za efikasnost sa naporima da se minimalizuju razmere i intenzitet ratnog stanja.

Da bi zamislili kako SAD može da ostvari pobjedu u ovom ratu koji je objavila vlada, razmotrićemo načine na koji se takav rat može i izgubiti. Američka strana neće dobiti rat protiv terorizma ako njeno vođstvo i građanstvo bude sprečavalo kritiku američke politike, uključujući vodeću ulogu Amerike u bliskoistočnom regionu i njenu leadersku poziciju na globalnom planu. Do sada, ultranacionalistički nastrojeno javno mnjenje, koje je nastalo, disfunkcionalno slavi Ameriku onakvu kakva ona jeste, a reč je o atmosferi koja se neprestalno javlja od medija koji razvijaju zastave i od strane Bele kuće. Ovaj otpor svakom istraživanju prošlosti i sadašnje američke odgovornosti za nepravde i patnje nanesene drugima može biti fatalan za strategiju koju postavlja američka vlada, kao odgovor na postojeće izazove.

Da bi se ojačala ova tendencija, jedini politički saveti potiču od jastrebovski nastrojenih penzionisanih generala, i od grupe ratnih mislilaca, kao i od takvih konzervativnih specijalista za arapski svet, kao što su Bernard Luis ili Fuad Ajami, koji se ne ustručavaju da, sa sporednih pozicija, klicanjem odobravaju ekspanzionistički rat predvođen Amerikom, insistirajući na tome da jedino ako i na drugim mestima sledimo dobar posao koji je urađenu Avganistanu možemo odgovoriti izazovu, globalnog terorizma. Ajami, pozivajući se na svoju reputaciju dobro obaveštenog Arapina, prenosi Vašingtonu poruku da jedino neumoljivost ima efekta u arapskom svetu, odbacujući iz te perspektive kao obmanjujući antiterorizam Klintonove administracije. Po njegovim rečima: " postoji model polovičnih odgovora na terorističke atake sitni ubodi koji ne mogu nikoga obmanuti."¹⁷ Treba imati u vidu da su ti sitni udarci uključivali upućivanje tomahavk raketa na Alkaidine kampove za obučavanje u Avganistanu i razaranje glavne farmaceutske fabrike u Sudanu, ubijanje mnogih civila i eliminaciju 40% izvora za

¹⁷ "Book notes", C-Span Interveju sa Bernard Luis, 30. December 2001; Fuad Ajami,"The Sentry's Solitude" *Foreign Affairs* 80.6 December 2001, str.12.

pravljenje medicinskih lekova u jednoj siromašnoj zemlji, na osnovu sumnjive pretpostavke da se koristi za proizvodnju biološkog i hemijskog oružja i da je to povezano sa Alkaidom.

Kada je ovu pretpostavku vlada Sudana uverljivo dovela u pitanje i kada je inspekcija UN pozvana da proveriti ovo, američka vlada je upotrebila svoj uticaj kako bi blokirala ovu misiju, koja je trebala da utvrdi činjenice. Još otvoreniji u svojoj ratobornosti je savet Danijela Pajpsa koji nudi sledeći recept koji bi sigurno bio dobro primljen u Vašington: "Jedini način na koji semože poraziti militantni islam jeste spremnost na bitku, i što pre u nju uđemo, to će ona biti manje krvava."¹⁸

U suštini, ovi, militaristički migovi krajnje su opasni kada dođu do ušiju Bele kuće i Pentagona, jer guraju svet prema sve širem požaru koji bi mogao dovesti do realizacije, za sad još uvek hiperboličnih, priziva trećeg svetskog rata.

Džihadski etos u Alkaidinim odnosu prema nasilju na nesreću daje intonaciju američkom odgovoru. Razvijanje idioma antiterorizma i rata protiv globalnog terora predstavlja cilj koji se iskazuje bezuslovnim jezikom dobra i zla koji ne priznaje nikakve granice. Poštovanje suvereniteta drugih ide u drugi plan ili se potpuno suspenduje, i u zemlji i izvan nje. Kod kuće vrednosti povezane sa političkom demokratijom u kojoj građanska i prebivališna prava nisu uslovljena rasnim religioznimi etničkim kriterijumima, neopravdano se ograničavaju daleko iznad one granice koja je neophodna zbog istinske i ozbiljne pretnje koja postoji.

Značaj međunarodnih prava i UN izvan zemlje, smešten je na spoljašnje margine u američkom odgovoru. Osamu Bin Ladena i njegove kadrove demonizuju i kada ih uhvate transportuju ih u udaljene i primitivne zatvore na brzinu konstruisane, u Gvantanamo Bej, gde ih drže u kavezima čime povređuju ljudska prava grupa širom sveta, što nailazi na osude čak i od izuzetno poštovanog Međunarodnog komiteta crvenog krsta i od američkih saveznika. Predsednik Buš je upozorio druge vlade da će, ukoliko se ne pridruže američkoj globalnoj akciji same sebe svrstati na stranu terorista. U ovom raspoloženju krajnje uverenosti u vlastitu ispravnost, početni kod, koji je izabrao Pentagon da bi se opisao američki odgovor, bio je Operacija bezgranične pravde. Takva parola ne postavlja nikakve granice Americi. Kada je ona zamenjena posle nekoliko dana, to nije učinjeno zbog toga što je ona imala karakter "hibrisa", već zbog toga što se izabrana fraza slučajno podudarala sa sentencom iz Kurana, što bi učinilo blasfemičnom njenu upotrebu u vojne svrhe.

¹⁸ Danijel Pipes, "Welcome to the War on Terror", *Jerusalem Post*, 2. January 2002.

U Vašingtonu je ta parola ocenjena kao nešto što bi moglo ometati napore za uspostavljanje koalicije. Umesto nje, Vašington je usvojio slogan Operaciju trajne slobode, prilično blag supstitut koji ne izaziva strasti svetog rata, što je do sada bilo dominantno u američkom odgovoru na 11. septembar. Veliki rat protiv terora bio je do sada posmatran kao kolizija apsoluta, kao susret međusobno suprotstavljenih fundamentalizama i kao obnavljanje kosmičke borbe između dobra i zla. U tom duhu, sve inhibicije u vezi sa opresivnošću stranih režima ostavljaju se sa strane, te se još jednom prigranjuju neugodni režimi, čime se priziva geopolitički oportunizam hladnog rata.

Razmatranje ljudskih prava nema nikakvu ulogu u takvoj atmosferi. Prave se dilovi i sa onim centralnoazijskim državama s kojima su se pre 11. septembra izbegavali kontakti zbog njihovog autoritavnog i korupcionaskog karaktera. Ne samo što faustovski dogovori onespokojavaju već i to što postoji akumulirana evidencija da je geopolitička energija deo kontraterorističkog scenarija koji je eliminisan iz javnih napisa. Utvrđivanje američkog prisustva u centralnoj Aziji ne može se posmatrati nezavisno od poslednje velike igre oko nafte i gasa.

Iza dimne zavese globalnog terorizma leži raniji i fundamentalniji američki projekat globalne dominacije povezane sa naoružavanjem prostora, čiji je jedan od aspekata, tzv. zaštitni štit raketne odbrane.

Stvarni cilj je proširenje vojne dominacije koja se sada ispoljava na nivou Zemljine atmosfere zahvaljujući vazduhoplovnoj snazi, na pomorskom nivou zahvaljujući mornaričkoj moći, na nivou vojnog oružja s obzirom na opseg prostora na kojem je ono locirano, na nivou komunikacionih sistema i na nivou mogućnosti izvođenja zastrašujućih avionskih napada. Kao što je to pokazano na primerima Avganistana, Iraka i Kosova, vojni sukob u takvim uslovima implicirao bi, kao realnu, mogućnost minimalan broj žrtava na američkoj strani, s jedne strane, i neograničenu sposobnost momentalnog uništenja tendencija otpora uočenih na bilo kojoj tački planete.

Težnja za izgradnjom globalne imperije putem takve zastrašujuće moći predstavlja manifestaciju geopolitičke pohlepnosti kojoj nema presedana u dosadašnjoj istoriji i koju treba izložiti i odbaciti pre nego što bude kasno. Ako bi se ovaj projekat koji cilja na ostvarivanje globalne dominacije izveo do kraja, to bi čitav svet suočilo sa pretnjom novog vida potčinjavanja i učvrstilo u uverenju one koji smatraju da su ciklusi megaterorizma jedino moguća i pouzdana strategija otpora.

Naravno, pred državama bi se otvorila drugačija mogućnost: da se počnu ponašati onako kako su se ponašale u prošlosti, tj. da obrazuju kontrasaveze koji bi nastojali da zastraše i obuzdaju Ameriku- što je perspektiva koja bi u sebi nosila veliki rizik i tendenciju skupe trke u naoružavanju koja bi skretala pažnju sa potreba i oče kivanja najvećeg broja ljudi u svetu. Isto tako, zbog uvećanja identiteta Evrope, i kao regije i kao skupa država, novi tip geopolitike zasnovane na sukobu jedne regije i sile koja pretenduje na to da postane globalna imperija pomaljao bi se kao još udaljeni, ali ne i ne neverovatni, ishod sadašnjih napetosti.

Ideja o ostvarivanju prevare u ratu protiv globalnog terorizma koja se u ovom master radu razrađuje, jeste ideja koja priznaje nužnost upotrebe vojne sile u prvoj fazi odgovora, ali se oslanja na transnacionalnu primenu prava u drugoj fazi, stavljajući težište u treću fazu na uspešno utvrđivanje osnovnih korena političkog terorizma. Pobeda nad terorizmom podrazumeva i angažovanje u široj borbizi uspostavljanje humanih oblika globalnog upravljanja, eliminaciju siromaštva, poštovanje ljudskih prava, izgradnju regionalne i globalne demokratije i otklanjanje razloga nezadovoljstva koje nastaje kao reakcija na represivne i okupacione strukture. U ovom smislu pobeda više zavisi od moralnih ili čak duhovnih faktora, nego od vojnih mogućnosti.

Da li će amerikanci i politička kultura imati skromnost, mudrost, vizije i hrabrost da krene tim putem i da na njemu izdrži, to pitanje prdstavlja najveći test za snagu njihovog demokratskog etosa na koji je s ponosom ukazivano tokom čitave dosadašnje američke istorije. Ta pozitivna alternativa zahteva, pre svega, intenzivnu javnu raspravu o svim dimenzijama američkog odgovora na 11. septembar i, iznad svega, politički angažman Amerikanaca koji bi trebalo da bude širih razmera od onog koji je bio na delu u zlatnom dobu pokreta za građanska prava ili u vreme širokog suprostavljanja Vijetnamskom ratu.

Kao i u životu, promene su prirodna posledica i u politici, u pokušajima da se pronikne u savremenu stvarnost, u kojoj se sve zemlje i narodi suočavaju sa dramatičnim sudarom starog sa novim i podelama koje se prelamaju na jasnoj osnovi – ili povratka svetu mira i bezbednosti ili beskonačnog širenja razne vrste nasilja i stradanja, sve do kosmičke katastrofe.

Američki zvaničnici sve češće ukazuju da će sadašnji rat trajati dugo. Analitičari su to iskoristili da ukažu da tekući rat nije svetski, iako ima globalna obeležja, ali da se može pretvoriti u pravi Treći svetski rat.

Vreme je pokazalo da su dramatični događaji od 11. septembra i sve što se kasnije zbilo, posebno priznanje mnogih laži, razgoltili srž američke spoljne politike. Četiri godine kasnije razarajuća prirodna nepogoda – uragani "Katrin" i "Rita" izazvali su na području Meksičkog zaliva tragediju neslućenih razmera i razotkrili neshvatljive slabosti unutrašnjeg sistema Sjedinjenih Država. Potpuno je zakazala pomoć nastradalom stanovništvu u tri južne države – Luizijani, Arkanzasu i Misisipiju, a posebno nadaleko čuvenom gradu Orleansu.¹⁹

Potresni apeli lokalnih vlasti ostali su bez odjeka! Velika područja, čija je površina ispod morskog nivoa, našla su se pod vodom, koja je srušila ili potopila mnoge zgrade u kojima je smrt našao veliki broj ljudi. Leševi su danima plutali po zagađenoj vodi stvorenog jezera. Vojska je stigla posle nekoliko dana. Ljudske žrtve su ogromne, a šteta se ceni na oko sto pedeset milijardi dolara. Osim Al Kaide, koja je iskoristila nesreću da je prikaže kao "Božju kaznu", u znak solidarnosti s američkim narodom pomoć su ponudile ili poslale mnoge zemlje, među kojima i najsiromašnije. Na kraju je predsednik Buš javno preuzeo i ličnu odgovornost za slabosti javnih službi i stao na čelo komisije, koja će ispitati šta, kako i zašto se sve to dogodilo.

Žestoki borac za istinu Majkl Mur, filmovima i drugim argumentima, traži da se istina ne skriva lažima. Sa dokazima je došao pred palatu Ujedinjenih nacija i upozorio – Tražite oružje za masovno uništenje u Iraku, a ono je ovde u mnogim skladištima. Bivši predsednik Džimi Karter posebno osuđuje pretnje preventivnim nuklearnim napadima i podseća da je Amerika, iako je 1970. godine uporno tražila sporazum o ne širenju nuklearnog oružja, bila prva koja ga nije poštovala, čime je otvorila put nuklearnim ambicijama drugih zemalja. Bivši ministar odbrane Robert Maknamara osuđuje američku nuklearnu politiku kao "nemoralnu, nezakonitu, nepotrebnu u vojnom smislu i strahovito opasnu za sve, pa i za Ameriku". Ta politika, kaže Maknamara, stvara "neprihvatljive rizike".²⁰

U svojoj knjizi *Nuklearni terorizam* harvardski stručnjak Grajem Alison tvrdi, da u bezbednosnoj zajednici Amerike postoji "konsenzus da je napad prljavom bombom neizbežan".²¹ Stručnjak za terorizam Piter Bergen smatra da je predsednik u pravu kada kaže da Irak predstavlja glavni front u ratu protiv terorizma, ali taj front "smo stvorili mi".²² Takvih mišljenja, koja se iskazuju u brojnim knjigama, na javnim skupovima i preko medija sve je više, što

¹⁹ Mirko Aksentijević, *Globalno a nije svetsko*, Beograd, 2005, str. 14.

²⁰ Mirko Aksentijević, *Globalno a nije svetsko*, Beograd, 2005, str. 14.

²¹ Isto, str.15.

²² Istostr. 15.

pokazuje meru uznemirenosti, zasnovanu na uverenju da pretnje i zloupotre nasilja podstiču širenje nuklearnog oružja i džihadskog terorizma.

Svakodnevno se suočavamo sa činjenicom da su SAD proglasile globalizaciju kao filozofiju za svoju zvaničnu strategiju i da se, ulaskom u novi milenijum, sva zbivanja širom sveta odvijaju u tim okvirima. Ostvarenje utvrđenih ciljeva vodi se pod privlačnim sloganom – sloboda, demokratija i ljudska prava, a svako se mogao uveriti da se sve to zaboravlja čim se neki prostor stavi pod kontrolu. Jedino važeće reči postaju tranzicija i reforma, a one znače odbacivanje prošlosti, uspostavljanje slobodnog tržišta, koje postaje lovište kapitala.

Razvojem događaja potvrđeno je da Amerika ne može sama da reši iračku zagonetku, a samim tim ni druge globalne probleme. U minulim događajima postalo je jasno da je Bušova vizija, koja se pretvorila u iluziju globalizacije i hegemonističke vladavine svetom, doživela udarac koji izaziva sve teže posledice. Od toga kojim će putem krenuti Vašington, zavisiće i istorijska slika trećeg milenijuma.

Amerika, poznata po svojoj pragmatičnosti, sudarila se sa velikim delom sveta, koji je američku pragmatičnost shvatio kao njenu unutrašnju stvar i nije bio spreman da je oseti na svojoj koži. Ubrzo se pokazalo da mnogi nisu spremni i da ne mogu da prihvate način na koji se nudi ostvarenje priče, ma koliko bila slatkorečiva i optimistička. Bez mnogo razmišljanja shvaćeno je ko u novoj igri dobija, a ko treba da izgubi.

Iskustva svih civilizacija, osvajanja i postojanja velikih carstva, kolonizacije pokazuju da je čovek bio u stalnom pokretu i traganju. U sve te pohode išlo se u ime ljudske sreće da bi se na kraju pokazalo da su preovladali korist i sebični interes pojedinih grupacija ili naroda. Bogatstvo tih tokova samo je potvrdilo da ni pojedinac ni čitava ljudska zajednica nisu uspeali da za sobom ostave iskonski kompleks sebičnosti, iako je ono što je postalo „moje“ oteto od drugih. Naprotiv, sa svakim korakom napred taj kompleks se samo uvećavao, apetiti rasli, sve do grube otimačine i pljačke. Onda su ljudi poverovali da napredak nauke, tehnike i tehnologije može dovesti do opšteg blagostanja i ljudske sreće. To je trajalo sve dok neki nisu shvatili da kontrolom i korišćenjem svih tih dostignuća mogu ostvariti veliku korist i prevlast nad drugima.

Ni jedan program nevladinih organizacija ne može zaživeti ako se ne uklapa u političke ciljeve vlade. U isto vreme, budžet čuvene obaveštajne službe CIA dostiže godišnji iznos od trideset milijardi dolara (2001. godine)!²³

²³ Michael Ruppert, *What is the CIA does not want you know*, New York, 2002, p. 78.

Bez obzira na opiranje Amerike da prizna ograničenja i spolja nametnuta usmerenja, njeno vodstvo nije uopšte ravnodušno, kad je reč o pridobijanju široke podrške za rat kojem se priklanja. Takva podrška posmatra se kao nešto što je logistički nužno da bi se dobilo pravo na preletanje i sletanje i da bi se ostvarili različiti oblici kooperacije. Podrška se, takođe, posmatra kao nešto što je poželjno, jer ona daje američkim zahtevima legitimnost i kod kuće i u inostranstvu. Odmah posle 11. septembra Amerika je spoznala da se nalazi „u ratu“ ne oslanjajući se pri tome ni na ustavom predviđene procedure, koje uključuju i formalnu objavu rata, ni na ono što zahteva međunarodna zajednica – da će u pokušaju za postizanje mirnog rešenja iskoristiti sva raspoloživa sredstva. Avganistan je brzo odabran kao primarna meta u prvoj fazi vojne kampanje. Valja istaći znatni diplomatski napor Amerike da rat protiv Avganistana predstavi kao nešto što je i razložno i legitimno, tražeći od UN da ga odobre i pozivajući druge da joj se pridruže u velikom terorističkom ratu.

U poznatom govoru održanom 20. septembra Buš postavlja sledeći imperativ:

"Svaka nacija, u svakom regionu, mora sada da donese odluku. Ili ste sa nama ili ste sa teroristima. Od ovog dana pa nadalje SAD će smatrati neprijateljskim režimom svaku naciju koja nastavi da pruža utočište terorizmu ili mu da podršku".²⁴

Od samog početka američki ciljevi izražavani su na najambiciozniji način, tj. u tvrdnji da "naš rat protiv terorizma počinje ratom protiv Al Kaide, ali se on ne završava time. One se neće okončati dok sve terorističke grupe globalnog dosega ne budu pronađene, zaustavljene i poražene". Američki narod je upozoren na to da treba da očekuje dugu borbu, koja se neće "dobiti" u smislu definitivnog okončanja, kao što se to desilo u Zalivskom ratu, već će zahtevati višestruki napor koji se sastoji od otvorenih operacija, zabrane finansiranja, policijske kooperacija i diplomatskih inicijativa. Tim različitim nevojnim naporima dodeljena je važna uloga u bici koju je Buš opisao kao "bitka koja nije samo američka". "To je svetska borba. To je bitka za civilizaciju. To je bitka svih onih koji veruju u progres i pluralizam, toleranciju i slobodu".²⁵

Bilo je jasno da američki lideri nikada nisu objasnili kako se taj rat može okončati. U pomenutom stavu postoji čudna mešavina tačnih uvida i konfuzije. Šta se podrazumeva pod civilizacijom? Tačno je da je svetski poredak zasnovan na ideji državnog suvereniteta svuda

²⁴ Michael Ruppert, *What is the CIA does not want you know*, New York, 2002, p. 79.

²⁵ Richard Falk, *The Great Terror War, USA*, 2003, p. 134.

ugrožen ranjivošću, koju je ispoljila Amerika 11. septembra i taj uvid delimično objašnjava razloge zbog kojih su Americi simpatiju i podršku izrazile i vlade koje su u normalnim okolnostima podozrive prema američkoj spoljnoj politici. Ali podržavanje uloge države koje imaju u obezbeđivanju teritorijalne bezbednosti i suočavanje sa izazovom nasilja organizovanog u liku transnacionalne mreže nije opravdano izjednačavati sa "civilizacijom". Implikacija tog stava je da je nasilje nad civilnim objektima izvršeno na način na koji je to učinjeno 11. septembra etički neprihvatljivo sa stanovništva civilizacije – ali: Da li stvari stoje tako?

Ovde je kritika Noama Čomskog i drugih uverljiva u ključnoj tački, tj. u stavu da je državni sistem konzistentno, već nekoliko vekova, najtvrdokorniji izvor masivnog nasilja protiv civila, kako unutar granica vlastite zemlje, tako i izvan njih, te Amerika nema osnova da sebe oslobodi od takve optužbe, jer se ona vodi na listi takvih država u novijem periodu.²⁶ Ne treba smetnuti s uma da bi mešanje "civilizacije" i "država" imalo posledicu to da bi mnoge opresivne i korumpirane države u svetu dobile pravo da sebe posmatraju kao "civilizovane" članove međunarodne zajednice.

Amerika je nastojala da pridobije što veći broj zemalja za podršku svom poduhvatu i da dobije odobrenje UN za njega. U obraćanju Generalnoj skupštini UN 10. novembra 2001. godine predsednik Buš je sa zadovoljstvom konstatovao da su hitna zasedanja Generalne skupštine i Saveta bezbednosti održana 12. septembra, dan posle ataka, i da su "pre sunčevog zalaska, ti napadi na svet bili osuđeni od tog istog sveta". U tom govoru u UN Buš je nastojao da dâ sve od sebe kako bi izdejstvovao široku međunarodnu podršku za puni američki odgovor.

U tom zahtevu bitno je razlikovati dve karakteristike: 1) da napad na SAD mora biti tretiran kao napad na organizovanu međunarodnu zajednicu kao celinu i da se na njega mora odgovoriti i 2) da odgovor znači uništiti i razbiti bilo koji pokret na bilo kom mestu ako se on oslanja na ono što se podrazumeva pod terorizmom u Beloj kući i Pentagonu. Taj prošireni pojam odgovora implicira stav da odgovor treba proširiti tako da njime budu zbrisani i oni politički pokreti koji ne predstavljaju ni neposrednu ni posrednu pretnju Americi i koji nemaju neke bitnije veze sa ideologijom, organizacijom i transnacionalnim ambicijama Al Kaide. Kao rezultat toga, dati odgovor prevazilazi sva odgovorna čitanja onoga što međunarodno pravo dopušta nekoj državi da čini u „samoodbrani“.

²⁶ Noam Čomski, *11. Septembar*, New York, 2002, str. 34.

Da bi se što bolje shvatilo ko su zapravo teroristi, neophodno je vratiti se malo unazad, za vreme hladnog rata. Američki militaristi su vodili sopstvene ratove u vezi sa postizanjem kontrole na semantičkom planu oslanjajući se u početku na termine, kao što su „gerilski rat“ i „kontrapobunjeničko ratno stanje“ da bi opisali revolucionarni nacionalizam u Trećem svetu. Postepeno, jezičke igre su se promenile i termin terorizam su usvojile i zapadne zemlje, posebno SAD i Izrael, koje ga počinju upotrebljavati, kako bi njima isključivo označile nasilje svojih neprijatelja i onda kad su mete bile vojne ili vladine.

Terorizam je u političkom diskursu i u medijima izjednačen sa bilo kojom formom antidržavnog političkog nasilja, pri čemu je predmet od posebne pažnje postalo političko nasilje, usmereno na civilne mete. To pitanje je zadržalo svoj značaj zbog toga što su vlade uspevale u tome da se njihovo vlastito nasilje ne tretira kao terorizam i da se ono u medijama i javnoj raspravi razmatra sa dužnim respektom. O njemu se na zapadu raspravljalo kao o "odmazdi" ili "kontraterorizmu", čak i kao o „samoodbrani“. Status terorizma može biti zamagljen, jer on znatno zavisi od identiteta strane koja je dogovorna za upotrebu nasilja, protiv civilnog društva. Ako se želi ukloniti terorizam iz ljudskog iskustva, onda se to mora učiniti u procesu u koji treba da budu uključeni svi relevantni politički akteri, pre svega države koje vrše represiju nad svojim građanstvom i one sa eksploatatorskom geopolitičkom ulogom na svetskom planu.

Nedeljama posle 11. septembra države koje se suočavaju sa različitim oružanim pokretima otpora smatraju da se prema njihovom nasilju treba odnositi sa simpatijama, kao što je to slučaj sa američkom kampanjom protiv Al Kaide, i da otuda one zaslužuju da dobiju podršku Amerike. Presedan od ogromne važnosti za buduću svetsku politiku sastoji se u procesu koji se stvara pozivanjem na sredstva koja su u američkom odgovoru na 11. Septembar artikulisana i operacionalizovana.

U prošlosti, terorizam povezan sa radikalnim političkim pokretima koji deluju izvan države tretiran je kao oblik transnacionalnog nelegalnog delovanja, koji je zahtevao primenu prava zavisno od ozbiljnosti pretnje i od sposobnosti ugrožene zemlje da reaguje delotvorno izvan svojih granica, što je povremeno izazivalo intervencije, tj. određene represalije i odmazdu protiv izvora i sponzora nasilja.

Sve do 11. Septembra Amerika je nastavila da tretira uglavnom na ovaj način transnacionalni terorizam usmeren na američke ciljeve, iako su postojali delimični izuzeci, kao što su oslanjanje sile odmazde i sankcije, u cilju odgovora na navodne terorističke provokacije

pripisane tim zemljama. Amerika je represalije protiv Libije, Sudana i Avganistana preduzela na osnovu tog obrazloženja sa namerom da obeshrabri budući transnacionalni terorizam, usmeren protiv Amerike.

Napadi na Al Kaidine kampove za obuku u Avganistanu i na farmaceutski pogon u Sudanu izvedeni 1998. godine, u znak odmazde za podmetanje bombi u američke ambasade u Keniji i Tanzaniji, okvalifikovani su namerno kao "represalije", kao jednokratni vojni napadi na zemlje čije su vlade dopustile da se njihova teritorija koristi za organizovanje megaterorističkih napada. Vojni napad nije bio usmeren toliko na to da se razori teroristička sposobnost, koliko na to da se pošalje poruka vladi – domaćinu da preduzme korake u cilju onemogućavanja da njena teritorija bude tako korišćena. U protivnom, suočiće se sa strašnim konsekvencama u budućnosti.

Slično tome, deceniju ranije, za vreme Regana, Amerika je izvela vazdušni napad na Tripoli, zbog navodne povezanosti Libije sa terorističkim incidentima u vezi sa članovima američkih vojnih snaga koji su bili u jednom disko-klubu u Frankfurtu, u Nemačkoj. Iako povodom tih napada kruže kontroverzne priče, postoje izvesne tvrdnje da je Libija posle njih postala opreznija i da je zaustavila pružanje pomoći antiameričkim terorističkim grupama.²⁷

I Izrael je često pribegavao međunarodnim represalijama reagujući na nasilje upereno protiv svojih građana i imovine optužujući, pri tome, strane vlade da su odgovorne za to što nisu onemogućile da se njihove teritorije koriste kao "odskočna daska" za terorističke aktivnosti i šaljući im upozorenja da će takvi propusti imati za posledicu još oštrije odgovore u budućnosti. Ta izraelska antiteroristička politika bila je posebno usmerena na Liban, za vreme perioda koji je doveo do libanskog rata 1982.godine, i ona bi se mogla interpretirati kao preteča u taktičkom i doktrinarnom smislu američkog odgovora na Al Kaidino prisustvo u Avganistanu posle 11. septembra 2001.godine.

²⁷ Richard Falk, *The Great Terror War*, USA, 2003, p. 142.

Slika 3. 11 . Septembar

I.2. Preoblikovanje američke politike i njen uticaj na arapski region

Prema mišljenju pojedinih političkih analitičara specijalizovanih za spoljnu politiku Sjedinjenih Država, da je Bušova politika napravila "prevrat" u osnovi američke spoljne politike, i da je taj "prevrat" nazvan "Bušov princip". To je u suštini skraćeni naziv za novu strategiju za nacionalnu bezbednost Sjedinjenih Američkih Država , koja je usvojena od strane Bele Kuće 20. septembra 2002. godine. Bernt Skokrift savetnik za nacionalnu bezbednost u administraciji bivšeg američkog predsednika Buša – starijeg, objašnjava razlog nesuglasica u aktivnoj spoljnoj politici Amerike, jer postoje dve političke struje tzv. realisti i idealisti. On objašnjava da ovaj sukob u suštini predstavlja nesuglasice između jedni koji traže veliku promenu, i drugi, tradicionalni koji traže umerenu proračunatu promenu. U Bušovoj administraciji prisutne su obe struje, a u okviru idealističke struje nalazi se tzv. "nove konzervativne" koje predstavljaju manjinu u republikanskoj partiji, i koje su se domogle

političke institucije, nakon događaja od 11. septembra 2001. godine. To u suštini objašnjava kako se strategija SAD i čitav svet zbog jednog određenog slučaja , počinje da se preoblikuje.²⁸

Nakon događaja od 11. septembra, Koel Pauel je izgledao kao jedini golub u gnezdu "Jastrebova" ulazio je u oštre sukobe sa potpredsednikom Dikom Tčeni i sa ministrom odbrane. Donaldom Ramsfildom zbog američke politike na Dalekom i Bliskom istoku i u Evropi, koji su pokušavali da usmere Bušovu spoljnu politiku da bude politika agresije, nasuprot Koelove politike, koja je zahtevala primenu diplomatije, međutim, na kraju je izgubio borbu sa njima.

Odlazak Pauela je predstavljao veliku podršku konzervativaca koji su dozivali silu, napadnu politiku, preventivne udare i onog koji nije sa nama, on je protiv nas.

Dolaskom Kondolize Rajs kao državnog sekretara koja je podržavala takvu politiku, ali istovremeno ona je dala primat borbi protiv terorizma, u spoljnoj politici Amerike.

Ono čime se svet danas suočava kao delovanje i kao stav politike Sjedinjenih Američkih Država, u suštini predstavlja praktičnu primenu za ideje koje su izašle pre skoro osamnaest godina i koje su bile predložene sa strane grupa, koje su upravljale spoljnom politikom Amerike, za vreme vlade predsednika Buša. Šta više, napad na Irak predstavljao je političku ideju i radni program u čijem sastavu je i ekonomska dimenzija, koja je povezana sa arapskim svetom i zalivskom naftom, ne samo zbog toga što ona predstavlja stratešku sirovinu ili izvornu sirovinu za pokretanje zapadnih fabrika, nego zbog toga što ona predstavlja oružje za utvrđivanje principa američke političke hegemonije, koja predstavlja glavnu osovinu za novu američku strategiju.

Dobio je Wolftez, 1992. godine, koji je radio u ministarstvu odbrane kao zamenik ministra za spoljnu politiku, nalog od tadašnjeg ministra odbrane Dika Tčenija, pripremu strategijskog planiranja za Sjedinjene Američke Države, koji nosi skup osnovnih principa:²⁹

- Sprečavanje drugih država da postanu super sile, rivali Sjedinjenim Američkim Državama;
- Sjedinjene Američke Države moraju imati potrebna sredstva za sprečavanje pretpostavljenih rivala, koji planiraju da imaju važnu međunarodnu i regionalnu ulogu;
- Smatrati Kinu i Rusiju izvorom pretpostavljene pretnje;

²⁸ Atif Algumri, *Obrt u američkoj politici i rekonstrukcije Bliskog istoka u interesu Izraela* , Kairo, 2004., str. 65.

²⁹ Atif Algumri, *Obrt u američkoj politici i rekonstrukcije Bliskog istoka u interesu Izraela* , Kairo, 2004., str. 65.

- Primena sile u slučaju potrebe, radi sprečavanja proširenja oružja za masovno uništenje u zemljama kao što su : Irak, Severna Koreja i Iran;
- Države saveznice poput Nemačke i Japana u slučaju da planiraju obnovu svog naoružanja nuklearnim oružjem, u tom slučaju oni stavljaju sebe u poziciju rivala Sjedinjenih Američkih Država.

Događaji od 11. septembra su se desili u pravo vreme, da bi se njima moglo manipulirati i iskoristiti, kao opravdajuća sredstva za sve strateške promene, u politici Sjedinjenih Američkih Država prema arapskom regionu. Takvi događaji su odrešili ruke Šaronu da sa palestincima čine šta žele, da se vodi rat protiv Iraka koji će da poremeti stabilnost čitavog regiona, i da rekonstruišu novu regionalnu mapu, na osnovu nove strategije, proglašenu od strane Bele Kuće 20. septembra 2002. godine, koja je nosila naziv "Bušov princip" i koja se osniva na sledeće: ³⁰

- Izvršiti vojnu intervenciju protiv države koju Sjedinjene Američke Države smatraju, da ona može da predstavlja pretnju za njih u budućnosti, uz promenu njihove vlade;
- Sprečavanje svake druge svetske sile koja može da ugrozi preimućstvo Sjedinjenih Država u domenu naoružavanja, i da će Sjedinjene Američke Države preduzimati sve neophodne mere za očuvanje, njenog vodstva, kao
- najmoćnije države na planeti.

³⁰ Atif Algumri, *Obrt u američkoj politici i rekonstrukcije Bliskog istoka u interesu Izraela*, Kairo, 2004., str. 67.

Slika br.4. Svetski trgovinski centar

Bez sumnje, rat koji je vođen za obaranje iračkog režima (koji je zahtevala nova konzervativna struja i postala mnogo glasnija posle događaja od 11. septembra), predstavljala je prvi korak u primeni nove američke strategije, proširenje američkih vrednosti u jednom regionu, koji predstavlja vitalno područje za američke interese, i područja koja predstavljaju centar neprijateljstva, za američki program.³¹ Osnovna ideja na kojoj se temelji škola novih konzervativaca je dati primat političkom sistemu, nad međunarodnim institucijama i organizacijama. Najveća opasnost koja ugrožava američke vitalne interese, prema američkim

³¹ Alsajed Wildaba, *Svet Posle 11. septembra*, str. 47.

navodima, potiče od sistema koji ne obezbeđuje Sjedinjenim Državama političke i građanske vrednosti, koja njima pripada. Upravo zbog toga, najbolji način za očuvanje bezbednosti u Americi leži u promeni tiranskih režima, u skladu sa američkim interesima i u okviru borbe protiv terorizma.

Naravno, takvi planovi predstavljaju najveću pretnju po arapskom regionu, zbog toga što se ne zna tačno koji su sve tiranski režimi koje Amerika želi da promeni? Ko je stvorio te režime i ko je radio na njihovom očuvanju? Zar Amerika nije napala i okupirala Irak pod navodima da tamo vlada tiranski režim? Onda Amerika može pod istim izgovorom da optuži režim pojedinih arapskih država, da je preti i da promeni.

Bušova politika koju brane konzervativne struje osnovane je na 3 principa, koji određuju američku misiju u budućnosti i njenu odgovornost prema svetu:³²

- prelaska od odbrambenog stanja do sprečavanja opasnosti, koja potiču od terorizma i oružja za masovno uništenje;
- prelaska od stanja prihvatanja do promena režima, zbog toga što sami tiranski režimi predstavljaju pretnju po američkim nacionalnim interesima;
- Prelaska od preduzimanja konspirativne akcije do preduzimanja vodećih akcija, tj. Sjedinjene Američke Države su svesne njihove vodeće uloge u svetu, kao odgovorne za mir i bezbednost.

Uspešna strategija, prema mišljenju konzervativaca je strategija koja primenjuje silu za reformu sveta, radi eliminacije sve što se naziva terorizam, reizgradnju "zemlje gubitnice" i nametanja liberalne demokratije u čitavom svetu. Drugim rečima, preobražavanju sveta, onako kako ga amerikanci zamišljaju, odbijajući pri tom, pravo svake države na očuvanju svojih kulturnih i tradicionalnih obeležja.³³

U svom obraćanju prisutnima u Vatikanu, Majkl Novak koji predstavlja jednog od osnivača konzervativnih škola u Sjedinjenim Američkim Državama, u toku poslednjih napada na Irak februara 2003. godine, izjavio je: "Da je rat protiv terorizma, primoravao na kršenja

³² Alsajed Wildaba, *Svet Posle 11. septembra*, str. 85.

³³ Alsajed Wildaba, *Svet Posle 11. septembra*, str. 87.

međunarodnih pravila, koja se primenjuju samo kod tradicionalnih ratova, među državama. Rat protiv terorizma je asimetričan rat, a njegov cilj je sprečavanje pretnji od kolektivnog uništenja i nasilja protiv civilnih lica, zato je taj rat neophodan, moralan i zakonski pravedan."

Među konzervativcima, tokom dvadesetog prošlog veka, vladalo je opasno pravilo koje glasi "he must go" ili drugim rečima on mora da ide, svako ko se protivi politici ove struje, mora da napusti vlast. Oni smatraju da problemi Sjedinjenih Američkih Država i čitavog sveta ne potiču od problema koji imaju duboke korene. Razlog postojanja tih problema stoji iza određenog broja ljudi koje treba uništiti. Navodi za ovu teoriju su se pojavili u štampi poput Weekly Standard, sa velikim naslovima "Sadam mora da ide" i to 01. januara 1997. godine. Nakon toga, dana 27. jula 1998. godine, pojavilo se "Milošević mora da ide", onda 31. avgusta 1998. godine, "Klinton mora da ide".

II .AMERIČKA STRATEGIJA U BORBI PROTIV TERORIZMA POSLE 11. SEPTEMBRA

Posle završetka perioda Hladnog rata došlo je do poremećaja ravnoteže strategije u međunarodnom sistemu, zbog toga što je na međunarodnoj sceni počela da vlada samo jedna ideologija. Međutim, krvavi sukobi koji su izbili posle Hladnog rata u različitim krajevima sveta

ostavljali su duboko obeležje, koje je potvrdilo da će sukobi za vreme vladavine jedinstvenog pola biti daleko veća, nego za vreme postojanja dva bloka. To je bio razlog za reviziju rada međunarodne organizacije, koja je bila nemoćna da se suoči sa ovim novim izazovima, i da im pronade adekvatno rešenje. Ovde se pojavljuju dva predloga:

- Da se da saglasnost jedinstvenoj moćnoj sili u svetu (Sjedinjenim Državama), da oni budu odgovorni za održavanje mira i bezbednosti u svetu;
- Da se radi na reformi međunarodnog prava vezanog za određivanja pojma nacionalnog suvereniteta.

Prvi predlog nailazio je na veliku popularnost u Sjedinjenim Američkim Državama, poebno nakon događaja od 11. septembra 2001. godine. Stanje u kome se nalaze Sjedinjene Države kao jedinstven pol obavezuje Ameriku na održavanje međunarodnog mira, zbog toga što je ona jedina država koja poseduje vojne, diplomatske, političke i ekonomske potencijale, koji joj omogućavaju da odigra takvu ulogu.

Neophodno je istaći da je ova ideja potekla od ideje o tzv. "pravednom ratu" koje Sjedinjene Države vode protiv terorizma. Bez sumnje, događaji od 11. septembra su promenili američku strategiju i oni stoje iza toga, što je vladajuća administracija koja je vođena pomoću novih konzervativaca dozvolila njima da izvrše izmene i korekcije u pravila pravednog rata.³⁴

Posle napada od 11. septembra, predsednik Buš je iskoristio izraz međunarodnog rata protiv terorizma, i objasnio da je to najstrašniji, najduži i najteži rat od svih ratova, koje je Amerika vodila u prošlosti. U svom obraćanju Kongresu 20. septembra 2001. godine, on je izjavio : "Naš rat protiv terorizma počinje sa Al Kaidom, ali se ne završava tamo, ovaj rat neće se završiti sve dok ne uhvatimo sve međunarodne terorističke grupe, i po nama, svaka nacija koja podržava terorizam biće neprijatelj Sjedinjenih Američkih Država".³⁵ Deklaracije o nacionalnoj strategiji za borbu protiv terorizma i deklaracije za nacionalnu strategiju za borbu protiv naoružanja za masovno uništenje koje su izdate 2002. godine, potvrdile su novu strategiju

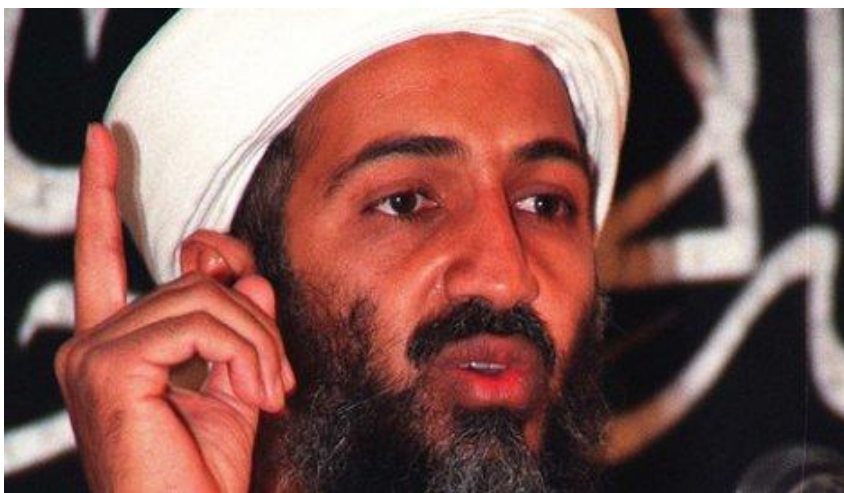
³⁴ Alsajed Wadabi, *Svet Posle 11. septembra*, str. 76.

³⁵ <http://usinfo.state.gov>

i izjavu predsednika Buša 20. septembra 2002. godine, kada je izjavio da je terorizam najveća opasnost s kojom se Sjedinjene Države suočavaju.

Strategija za borbu protiv terorizma se osniva na 3 faktora:

- praćenje terorističke organizacije putem odgovarajući vojni, informacioni i zakonskih sredstava;
- rad na uništenju oružja za masovno uništenje (odpadne države koje je Buš nazvao "osovine zla")
- širenje demokratske vrednosti u područjima, gde po mišljenju Sjedinjenih Američkih Država ove vrednosti nedostaju, i što predstavljaju temelj američke nacionalne bezbednosti (američke vrednosti), a njihov nedostatak može da predstavlja, prema američkim navodima, osnov za širenje terorizma.

Slika br. 5. Usama Bin Ladin

Pojavom projekta "novi američki vek", koji se pojavio prvi put 1997. godine. Projekat je zahtevao da Amerika ima totalnu dominaciju nad čitavim svetom. Radi ostvarivanja ovog cilja Sjedinjene Američke Države, prema podržiocu ovog projekta, moraju preduzeti sledeće: ³⁶

- priprema američkih vojnih snaga, radi dominacije nad područjem arapskog zaliva, i to bez obzira ostao režim Sadama Huseina ili ne;

³⁶ Mohamed Bisjuni, *Velika Zavera za Podelu Arapskog Sveta Posle Iraka*, Kairo, 2004. god., str. 20.

- neophodno je da američke vojne snage preduzimaju vođstvo nad svim drugim silama u svetu;
- Sjedinjene Američke Države moraju da savladaju sve pretnje na primeran način, radi ostvarenja pobeđe protiv neprijatelja;
- neophodno je da Vašington zadržava sve vojne baze, radi korišćenja protiv pretpostavljenog neprijatelja;
- rad na oslabljenju Kine, i promene vlasti u toj zemlji;
- nastavljati rad na izgradnji raketnog štita radi zaštite, od drugih neprijatelja;
- izgradnja novog svetskog poretka pod američkim vođstvom, sa ciljem borbe protiv "otpadnih država" poput Severne Koreje i Irana.

Novi konzervativci smatraju da će obaranje režima u Bagdadu, i prisustvo Sjedinjenih Država u regionu omogućiti kontrolu nad Iranom koji se nalazi između Iraka i Avganistana, što može i da zaustavi iranske ambicije u regionu arapsko – persijskog zaliva.

Uprkos svojoj slabosti normativni poredak ukorenjen u međunarodnom pravu i sistemu UN, postoji i još igra važnu ulogu. kako sa stanovišta i vlada tako i javnog mnjenja, u utvrđivanju kada je dopustivo oslanjanje na silu u međunarodnim odnosima. Zbog odsustva pouzdanih pravnih institucija i interpretativnih procedura na globalnom nivou, nastaje u normativnom poretku jedan elastičan elemenat, te se zbog toga mogu oblikovati odgovori koji padaju izvan standardnog spektra akcije i reakcije u svetu suverenih država. U tom slučaju, kriterijum razločnosti ispunjava normativni jaz kad god se javi ozbiljan izazov koji se ne može rešiti oslanjanjem na etatičku paradigmu.

Ako se tako shvati, 11. septembar se ne može razumeti pozivanjem na pravila međunarodnog prava i Povelju UN ili čak i na opšte principe učenja o pravednom ratu.

Za razliku od odgovora na 11. septembar, odgovor na Iračku invaziju na Kuvajt i na njegovo pripajanje 1990. godine uklapa se u vestfalsku paradigmu, jer se on može podvesti pod standardne zahteve za samoodbranu i kolektivnu akciju UN u vezi sa agresijom.³⁷

Vrednovanje odgovora na 11. septembar oslanja se na suptilnije ocene razložnosti u kontekstu koji je bez presedana, što iziskuje isticanje novih zahteva za upotrebu sile i potrebu za uspostavljanjem novih granica. Od suštinskog značaja je t zapitati se da li je američki odgovor odstupio samo u nužnoj meri od pravila koja regulišu upotrebu sile i pitanja sa tim u vezi, i da li je američka vlada uložila dovoljan napor da objasni ta odstupanja na precizan, principijelan i mudar način, ukazujući na legitimne i bezbedonosne ciljeve u datim okolnostima.

Takođe je važno da li je američka vlada voljna da stupi u dijalog sa drugim vladama u okviru UN, zbog objašnjenja karaktera i prikladnosti svog odgovora.

Veoma je važno zapitati se u kojim aspektima je odgovor na 11. septembar razložan, a u kojima ne razložan? Takve ocene pomogle bi da se izbegnu gruba razgraničenja međunarodnog prava i da se politički život oslobodi zapadanja u dve zamke.

Smatramo da se postavljanjem takvih pitanja može ispravno proceniti šteta nanesena globalnom normativnom poretku, napadima o kojima je reč i odgovorima na njih. Postavljanje legalističkih i moralističkih pitanja o tome da li su pravila vestfalskog sporazuma i Povelje prekršena tokom američkog odgovora znači ignorisanje problema koji nastaje iz njihove neprimenjivosti na bezbednosni izazov postavljen transnacionalnim terorizmom na prvom mestu. U isto vreme tvrditi da je originalnost odgovora dovoljan razlog da se odgovor oslobodi normativne odgovornosti kritičkog preispitivanja značilo bi postavljanje opasnog presedana i zalaganje za obnovu vitalnosti ciničnog stava da u međunarodnim odnosima moć stvara pravo.

Prvo što sledi jeste razmatranje normativne štete načinjene onim što se desilo 11. septembra i posle njega, pri čemu se u punoj meri uzimaju u obzir najbolja obrazloženja odstupanja od stroge primene međunarodnog prava, sistema UN i od doktrine pravednog rata.

Predloženi pristup sugerise proširenje i prilagođavanje postojećeg poretka prava i morala kako bi njime obuhvatile i osobenost 11. septembra. To uključuje i potrebu za zaštitu od budućih Alkaidinih napada, kao i od ojačanih ekstremističkih grupa i socio patoloških pojedinaca, koji postaju opasni zahvaljujući tehnološkom razvoju proizvodnje oružja za masovno uništenje, i njegovom rasejavanju. Ne treba da pominjemo i političke probleme vezane

³⁷ Falk Richard, *The Great Terror War*, New York., 2003, p.160.

za *slabljenje kontrole* nuklearnog oružja zahvaljujući podmitljivim nuklearnim inženjerima i naučnicima, krađama i rasprodajom delova nuklearnog oružja i materijala od kojih se ono pravi, kao i poroznom upravljanju i kontroli nuklearnih arsenala u nekoliko zemalja.

Važno je, usled kontroverzi koje se rasplamsavaju, napomenuti da su napadi izvedeni 11. septembra sami po sebi, po svojoj prirodi, događaji koji su smrvili norme, temeljne pravne i moralne standarde međunarodne zajednice. Preduzimanjem takvih smišljenih napada na civilno društvo počinjen je veliki zločin protiv čovečnosti i osnažena proklamovana pretnja u vezi sa otpočinjanjem rata protiv SAD i njenih saveznika, rata koji će se oslanjati na genocidnu taktiku, zato što će svoje nasilje usmeravati ne na vojne i državne mete već na narod koji se izlaže napadima isključivo zbog svojih posebnih etničkih, nacionalnih i religioznih karakteristika. Obzirom na to, da su planeri i počinioци napada izvršenih 11. septembra bili angažovani u globalnom zločinačkom poduhvatu širokog opsega, sličnog ratnom, koji je opasniji i agresivniji od piratskog razbojništva na morima, sa kojima se on poredi.

Ranija nastojanja međunarodnog prava da razreši izazove piratstva i međunarodne trgovine robljem u devetnajstom veku bila su poduprta pozivanjem na slične principe, i u suštini ona su proširila krivičnu nadležnost teritorijalizovanih država, kako bi se one ovlastile za primenu globalnog prava za zločine koji su bili pretnja čovečanstva u celini, što je ponekad uključivalo i oslanjanje na rat, kao primer, u varvarskim ratovima koji su se vodili protiv severno-afričkog piratstva početkom devetnajstog veka. Svakako piratstvo i ropstvo nisu mobilisali toliko veliki deo čovečanstva kao što je to bio slučaj sa osnovnom Bin Ladenovom porukom, o pokretanju *džihada* protiv SAD.

Ponovno oblikovanje i deformisanje međunarodnog prava

Kao prvo moramo izaći na kraj sa pitanjem da li je američki zahtev za samoodbranu povodom 11. septembra validan sa stanovišta međunarodnog prava, a ako jeste, kakva bi vrsta kontrakcije bila pravno opravdana. To pitanje se postavlja zato što se napadač ne može izjednačiti sa državom, nego sa transnacionalnom političkom mrežom koja je rasprostranjena, usled težnje da bude sakrivena i delotvorna, po mnogim suverenim zemljama. Problem se dalje

komplikuje time što u Povelji UN, tj. u njenom 51 članu u kojem se razmatra samoodbrana, eksplicitno ne zahteva da se samoodbrana primenjuje kao odgovor na oružani napad, koji je rezultat akcije države. U isto vreme, prilikom određivanja adekvatne mete odbrambenog odgovora, nužno je da se fiksira adekvatno geografsko mesto sa koga je potekao napad, a to pretpostavlja obeležavanje države, koja se smatra odgovornom.

Ovakvim zahtevom postavlja se pitanje posredne odgovornosti, tj. pitanje da li se država može smatrati odgovornom za napad ukoliko ona nije spremna i sposobna da onemogući da se njena teritorija koristi kao platforma za izvođenje transnacionalnog terorizma. U praksi UN, postojao je konzistentan model odmazde za terorističke napade usmerene izvan vlastitih granica, date države. Odmazda se mogla tretirati ili kao pitanje koje pripada sivoj zoni (nešto što nije zakonito ni nezakonito), ili, što je prihvatljivije, kao prilagođavanje međunarodnog prava okolnostima proisteklim iz transnacionalnog terorizma koje su učinile razložnim olabavljivanje rigidne zabrane upotrebe sile na međunarodnom planu.

Postoji jedan problem u ovoj anlizi: geopolitička dimenzija i sa njom u vezi pitanje prljavih ruku. Amerika je tokom hladnog rata smatrala da je prihvatljivo u sklopu spoljne politike obučavati i finansirati personal, koji je angažovan u političkom nasilju protiv neprijateljskih država. Američka škola i CIA rutinski su se angažovale u tim aktivnostima u sklopu strateške spoljne politike i one su podsticale izgnane političke pokrete, da vode oružane borbe postojećih vlada koje su se tretirale kao legitimne u okviru međunarodnih odnosa, kao primer takva taktika se uvek iznova odobrala da bi se srušila Kastrova vlada na Kubi ili u Nikaragvi.

Ovakav aspekt međunarodnog pravnog poretka neizbežno proizvodi cinizam. Stoga je pogrešno pretpostavljati da su bili uspešni savremeni napori da se nametne pravi režim kojim se reguliše upotreba sile svim državama.

U svakom slučaju, SAD kao politički akter koji je predvođen Bušovom administracijom, već bila orijentisana na unilateralizam, u bezbednosnoj oblasti globalne politike. Mesecima pre 11. septembra, Bušova Bela kuća iznosila je prigovore na nekoliko fundamentalnih sporazuma o kontroli naoružavanja, koji su uživali podršku svih drugih vlada u svetu. Ukazivanjem na tu geopolitičku realnost ne želimo da tražimo opravdanje za to, što Amerika nije htela da međunarodnoj zajednici ponudi uverljivo objašnjenje svojih zahteva koji nadilaze ono što je prethodno smatrano pravno dopustivim. Zbog tog oficijelnog propusta da se ponudi

principijelno obrazloženje ponašanja koje će se preduzeti, nezavisni kritičar ima specijalnu odgovornost da razmotri te zahteve, sa stanovišta njihove razložnosti s obzirom na prirodu ataka, ali i zbog toga što se o njima daje opravdanje drugima, da se pozovu na taj presedan u cilju pribavljanja podrške za vlastite zahteve. Ono što taj problem čini ozbiljnim jeste to što Amerika kao globalni lider postavlja svojim akcijama presedane koje i drugi mogu da iskoriste u bitno drugačijim okolnostima, i sa daleko manje opravdanja. Vlade kao što su indijska i izraelska neće nastojati da opravdaju vlastite zahteve sebi primerenim razlozima, već će argumentovati na osnovu analogije, upirući prste u Vašington i tvrdeći da, ako je Amerika mogla da napadne svoje neprijatelje bez međunarodnog odobrenja i bez ograničenja, to mogu da učine i druge države suočene sličnim pretnjama, svojoj bezbednosti. Problem takvog rezonovanja sastoji se u tome što se te pretnje ne mogu posmatrati kao uporedive, već je reč o tome da zbog širine zahteva Amerike i zbog njenog ekstravagantnog istrajanja na stavu da je po sredi vođenje rata protiv terorizma, uopšte postaje teško osporiti druge koji tvrde da se suprotstavljaju terorističkim pretnjama koje su organski povezane sa njihovom bezbednošću.

Nije samo supsticijalni odgovor Amerike taj koji remeti normativni poredak, već je to slučaj i sa njenim insistiranjem na proceduralnoj ne odgovornosti, u meri u kojoj ona odbija da pribavi dokaze i razumno opravdanje, za svoje diskreditovanje suverenih prava stranih država. Pitanje javnog opravdanja i spoljašnje proceduralne odgovornosti od ključnog je značaja, za svetski poredak.

Slika br. 6. Al- Kaida

Potrebno je uočiti da su unutar postojećeg okvira svetskog poretka pomešane pravne norme zasnovane na jednakosti suverenih država i geopolitičke norme i prakse zasnovane na nejednakosti država, da bi se shvatilo da je stepen u kojem su moćni spremni da podrede svoje zahteve za upotrebu sile nekoj vrsti kolektivnog nadzora, posebno UN, najbolji pokazatelj mere u kojoj vladavina prava postepeno potiskuje upotrebu sile. Iz tog ugla posmatramo, ponašanje države koja igra ulogu hegemonu jeste od odlučujućeg značaja, u posebnom sklopu istorijskih okolnosti. Javno obrazloženje i dijalog ukazuju na to da i najmoćniji politički akter prihvata svoju odgovornost prema drugim članovima međunarodne zajednice koja se ogleda u tome da se iznesu razlozi, zbog kojih je on odabrao da deluje na poseban način kojim se krše pravna ograničenja, koja su brišljivo stvarana strpljivim naporima međunarodne diplomatije, naročito posle užasnih ratova.³⁸

³⁸ John Ikenberry, *Beyond Victory: Institutions, Strategic Restraint, and the Rebuilding of Order after Major Wars* (Princeton: Princeton University Press, 2001).

Takav napor bi takođe pomogao da se identifikuju granične situacije kojima bi se objasnila jedinstvenost činjenica kojom se opravdavalno izuzetno odstupanje od prethodnih pravnih normi koje regulišu upotrebu sile, čime bi se oportunističkim liderima otežalo da američki odgovor na 11. septembar koriste kao opravdanje za savladavanje neprijatelja koji su bili žrtve terorizma u istoj meri (verovatno i većoj) u kojoj su bili i počinioci.

Američka vlada je neposredno posle 11. septembra ispoljila relativno jasnu svest o tome da nastala situacija iziskuje pružanje delotvornog odgovora, ali istvremeno i veliku neosetljivost za jednako važnu potrebu da se oblikuje legitimni odgovor.

2.1. Američki interesi u arapskom regionu

Američki objavljeni rat protiv terorizma, nakon događaja od 11. septembra omogućio je Sjedinjenim Američkim Državama da se širi sfera njihovih interesa, na Bliskom istoku i u čitavom arapskom regionu, oslobađajući pojedine protivnike i proširiti obim, njihove moći. Obzirom da su Drugi svetski rat i Hladni rat, stvorili pogodnu klimu za kontinualno prisustvo Amerike u Evropi i na severo - istoku Azije, može se za sigurno tvrditi, da je rat protiv onog što je nazvan "terorizam" pružio veliku šansu za povećanje vojne i ekonomske snage na arapskom području, posebno nakon okupacije Iraka. Tim povodom, predsednik Buš je maja 2003. godine, objasnio razlog proširenja dominacije Sjedinjenih Država u regionu Bliskog istoka, navodeći: "Sjedinjene Američke Države obavezne da primene njihov uticaj i moral, u zamenu za mržnju i neprijateljstva, koja su vladala u našim odnosima u prošlosti sa pojedinim državama, i radi promovisanja novih nada na području Bliskog istoka".³⁹

Nakon proglašenja "Bušovog principa" na američkoj vojnoj akademiji u West Pointu 2002. godine, taj princip pretvoren je u član "američke strategije za nacionalnu bezbednost", koji je objavljen septembra 2002. godine. Ovaj član govori o demonstraciji moći američke vojne snage, radi zaštite njenih interesa, očuvanja njene hegemonije i proširenja američkih principa u svetu.

³⁹ Govor predsednika Buša na Univerzitetu Južne Karoline, 2003. God. str. 95.

Ovaj princip u suštini sadrži 3 važna pravila:

- Sjedinjene Države više nisu u stanju da spreče proširenje sile u svetu i da ne može da se vodi ista politika, koja je bila vođena za vreme postojanja Sovjetskog saveza. Sjedinjene Američke Države moraju biti spremne da se suoče sa svakom pretnjom, i da preduzmu preventivne mere, pre nego što dođe do opasnosti. Slabe države i one koje podržavaju terorizam mogu zadati Americi teške udarce;⁴⁰
- Amerika će preduzeti svaku meru da bi ostala jedinstvena super sila u svetu, jer ona ima ogromni vojni arsenal, koji nema konkurenciju, a Amerika će to čuvati. Pomoću ovog arsenala, Amerika je sposobna da postavi mir u svetu;
- Amerika će ulagati ogromne napore radi nametanja njenih principa u međunarodnoj politici, jer je neophodno proširiti slobodu u Africi, Latinskoj Americi i na čitav islamski svet, jer islamske države žele i zaslužuju slobodu, kao i druge nacije.⁴¹

Posle okupacije Iraka, govorio je Koel Pael, tadašnji američki državni sekretar o novoj strategiji na Bliskom istoku, da ona predstavlja jednu od najznačajnijih faktora, koja čini ovu pobedu.

Bez sumnje pojam "regionalne slabosti" koja je osnovana kao primat za američku spoljnu politiku, u vreme postojanja Sovjetskog Saveza promenio se, kada je Amerika ostala sama kao najmoćnija država na svetu, bez konkurencije. Regionalna stabilnost se promenila posle događaja od 11. septembra, koristeći taj događaj kao opravdavajuće sredstvo, za sve strateške promene u politici Sjedinjenih Država prema arapskom regionu, zbog toga što je stabilnost pojedinih arapskih sistema, od bitnog značaja za obezbeđivanje protoka nafte, do Sjedinjenih Američkih Država.

Osnovna misao za reviziju pojma regionalne stabilnosti, je potreba za analizu pojave terorizma, poreklo prostiranja i ko stoji iza njegovog finansiranja, jer teroristi koji su napali Njujork i Vašington septembra 2001. godine, su dolazili iz država koje su odgovorne za te

⁴⁰ Govor Buša na Vojnoj Akademiji, 01. juna 2002. god., www.whitehouse.gov/news.2002.

⁴¹ www.whitehouse.gov/news.2002.

akcije. Neke od ovih država, prema mišljenju Sjedinjenih Država su podsticale i finansirale terorizam, druge, nisu obraćale posebnu pažnju da u njihovoj zemlji postoje teroristi, u oba slučaja oni su krivi.⁴²

Međutim, američka analiza za terorizam ne temelji se na realnoj osnovi. Ova analiza ne proučava razloge postojanja terorizma koji u osnovi potiču od američke nepravedne politike prema arapskom svetu, i dvostrukom merilu kada se radi o mirnom procesu, na Bliskom istoku. Takva nepravedna politika stvara najpodobniju klimu, za rađanje terorizma i terorističkih akcija.

Reviziju pojma regionalne stabilnosti, predstavlja u suštini događaj posle rata u Iraku tj. želja američke administracije u rekonstruisanju nove mape regionalnih odnosa u arapskom regionu, i na području Bliskog istoka, što bi podsticalo stabilitet, koji bi garantovao protok nafte od oblasti Zaliva, do zapadnih tržišta po logičnim cenama, i koji bi garantovao bezbednost države Izraela i njenog razvoja.

2.2. Američka borba protiv terorizma i mogućnost proširenja sfere uticaja na Bliskom istoku

Uticala je američka intervencija protiv Iraka i njegove okupacije na pogoršanje američko – arapskih odnosa. Međutim, bez obzira na to, Amerika još uvek održava prijateljske odnose sa naftnim državama, poput Saudijske Arabije zbog zajedničkih interesa među državama. Sjedinjene Države nemaju nameru da pogoršaju svoje odnose sa Saudijskom Arabijom ili drugim arapskim državama, dovoljno je da vrši pritisak nad njima radi promene kursa svoje politike, radi prilagođavanja američkim pogledima i sa novom američkom strategijom, u borbi protiv terorizma.

Nakon pada Iraka, američka administracija je gledala da ponudi nove projekte za političku i edukacionu reformu. Ona je zatražila da se izvrši totalna promena u nastavnim programima opravdavajući ponašanje da neki programi, primera radi u Iraku, možda pišu o uveličavanju uloge bivšeg predsednika. Oni su takođe naveli da su nastavni programi u većini

⁴² Afif Algumri, *Obrt u Američkoj Politici*, str. 68.

arapskih država zastareli, zaostali i da u neku ruku podstiču terorizam, koji predstavlja ozbiljnu pretnju po bezbednost Sjedinjenih Američkih Država.

Glavne promene na Bliskom istoku nakon okupacije Iraka bile su objašnjene od strane Koela Pauela kada je izjavio da takve promene predstavljaju "regionalni stres", koji je promenio političku viziju čitavog područja.

Američka vizija promena na Bliskom istoku izgleda na ovaj način:⁴³

- pružiti šansu opozicionim vladama američkih interesa za reviziju ili za promenu, njihovih stavova. To se zapravo sada dešava, većina vlada pokušava da se prilagodi novim dešavanjima;
- neophodno je proširiti demokratiju na Bliskom istoku, naravno ovde se govori o demokratiji na američki način, koja se osniva na obimu interesa koje će Sjedinjene Američke Države ubirati, od tog procesa;
- potrebno je izvršiti regionalne promene i podsticati liberalnu demokratiju u čitavom svetu i koristiti prava čoveka navodom za mešanje u unutrašnje poslove država.

Američka strategija ima tendenciju obezbeđivanja protoka nafte, zbog toga što bi protok nafte iz oblasti arapskog zaliva pod nacionalnim vrednostima, obezbedio prosperitet američke privrede. Pored toga, 25% od ukupne svetske proizvodnje proističe, iz arapskog zaliva. Sama Saudijska Arabija proizvodi 15% od te vrednosti, a područja arapskog zaliva poseduju dve trećine, od ukupnih svetskih rezervi, čiji su troškovi proizvodnje vrlo niski.

Obzirom na ogromno učešće Saudijske Arabije u svetskoj proizvodnji nafte, ona može da odigra važnu ulogu u obezbeđivanju optimalne cene nafte i naftnih derivata, koja su od bitnog značaja za čitav svet i za Sjedinjene Američke Države, koje žele u isto vreme da obezbede siguran i kontinuiran protok nafte do njenih obala. Amerika je, zbog ovih okolnosti, spremna da

⁴³ Džalal Amin, *Era Napada na Arapske Muslimane*, Kairo, 2004. god. str. 55.

zaustavi svakog predpostavljenog neprijatelja, zbog toga je obezbedila niz svojih vojnih baza u području Zaliva, radi intervencije u slučaju potrebe u području Zaliva, i u drugim žarištima u svetu. Takve baze su iskorišćene za intervencije u Avganistanu i Iraku.

Slika br.7 . Teroristička organizacija Al – Kaida

Ono što se desilo Jemenu, podseća na akcije atentata, koje se vrše od strane Izraela, protiv palestinskih vođa, primenivši pri tom tehnologiju ispaljivanja raketa velikog dometa, uz prisustvo tzv. lokatora, ili domaći izdajnika. Pored toga, američka centralna obaveštajna služba je primenjivala bezpilotne letelice, pomoću kojih je uspela da uništi aktiviste, koje je ona optužila da su članovi Al Kaide.⁴⁴

Američki uspeh sastojao se od važnog aspekta, što se plima građanskog rata brzo i odlučujuće okrenula u korist Severne alijanse, što je dovelo do naglog kolapsa talibana, do procesa rekonstrukcije Avganistana i do spasavanja njegovog naroda od pada: humanitarne katastrofe, siromaštva, religiozne autokratije i političke opresije. Ti pozitivni rezultati, iako nisu delo eksplicitnog podržavanja američke vlade u njenim naporima da opravda priklanjanje ratu, osim ako se izuzme činjenica da je tej poduhvat ppozdravljen kao nešto što je donelo oslobođenje avganistanskom narodu. Sve to daje za osnovu da se avganistanski rat može smatrati uspešnom " humanitarnom intervencijom".

⁴⁴ Afif Algumri, *Obrt u Američkoj Politici*, str. 80.

Međutim, postoje i neke dileme. Daleko od toga šta će se dešavati u Avganistanu mesecima i godinama koji su pred nama, i da li će Amerika imati konstruktivnu ulogu u mirnoj rekonstrukciji te zemlje. Nezavisno od promene režima upravljanja američka strategija je, čini se, bila delotvoran sklop akcija usmerenih na to da se obezbedi da ta zemlja više ne bude utočište transnacionalnom terorizmu, kao što je to bio slučaj za vreme talibanske vladavine. Drugi skup primedbi u vezi sa efikasnosti tiče se generalno uzevši, anticipacije reakcija u islamskom svetu. Po proceni te reakcije mogu da destabilizuju Pakistan, utoliko što one mogu da dovedu do građanskog rata, ili do dolaska na vlast islamističkih snaga u njemu.

Takvom razvoju događaja povećala bi se napetost u regionu, i otvorila mogućnost indijskog "preventivnog rata", i uvećala mogućnost razmene regionalnog nuklearnog oružja. Takvi strahovi su se materijalizovali u određenoj meri, mada nije izvesno koliko je to u vezi sa avganistanskim ratom. Ostaje otvoreno pitanje da li povećanu militantnost kašmirskih aktivista, uključujući njihovu obuku u Pakistanu, treba posmatrati kao nuzprodukt sukoba Alkaida-SAD. Ovo pitanje sve više komplikuje stepen u kome, Bušov pristup kontra terorizmu podstiče Indiju, da u Kašmiru uvede svoju opsesivnu vladavinu, čime se ubrzava širenje pokreta otpora.

Svi izgledi da su ne razrešena pitanja u vezi sa odgovorom na 11. septembar dovele Pakistan i Indiju bliže nuklearnom ratu nego što su te zemlje ikad bile, posle velike drame koja je pratila kubansku raketnu krizu. Strahovanja, da će hiljade regrutovanih članova Alkaide shvatiti napad na Avganistan kao početak među-civilizacijskog rata ne vernog Zapada protiv islama, nisu se ostvarila. Sam islamski svet podeljen je na iznenadni način, pri čemu moramo reći da Iran sledi anti-talibansku liniju. Jedno je tačno da se većina arapskog sveta suprotstavlja američkom ratu, a time se sve više šire anti-američke simpatije, na osnovu konstantnog prikazivanja civilnih žrtava, ali se to suprotstavljanje ne prenosi u erupciju političkog nezadovoljstva, u arapskom svetu. Treba imati u vidu da je većina arapskog sveta, uprkos aniti-američkoj politici, odbacila megaterorističke atake 11. septembra, iako nije prihvatila američku verziju da je za takav čin odgovorna Alkaida, pa i da počinioci imaju arapski identitet.

Veoma značajna za arapske stavove bila je podrška Šaronovom anti-palestinskom ekstremizmu u tom periodu. Takvim činom su susedne arapske vlade bile izložene velikom pritisku da zauzmu anti-izraelski stav, bez obzira što se na diplomatskom planu zalažu za iznalaženje rešenja, koje bi bilo manje štetno za Palestince.

Odobravajući prvu fazu američkog odgovora na 11. septembar, veoma je primerno da se razmotre neki od problematičnih aspekata, ne samo posmatrajući ih u odnosu na Avganistan koliko kao inkubaciju američkih imperijalnih planova i snova, i kao podsticanje drugih vlada širom sveta prema društvima, čiji se narodi bore za ljudska prava, uključujući tu i pravo za samoodrđenje.

Kao završnu poentu o ovim pitanjima, kauzalne veze teško je razumeti u međunarodnim odnosima. Stvarni motivi su skriveni a racionalizacije koje daju vlade su samoopravdavajuće, a često su usmerene na to da obmanu. Iznenadno izbijanje državnog nasilja u svakom slučaju ne može se objasniti upućivanjem na američki odgovor i opravdati, vlade širom sveta znaju da njihovi kritičari mogu biti dovedeni u ne podrživu poziciju, čim se opravdanje državnog nasilja iskaže jezikom kontraterorizma ili jezikom odbrane od terorizma.

Takođe, cikluse akcije i reakcije veoma je teško razdvojiti, ukoliko uopšte postoji mogućnost za to. Ne postoji način da se zaključi da li je odgovorna Indija ili Pakistan za klizanje po ivici regionalnog rata, koji bi se sigurno završio katastrofom za jednu i drugu zemlju. Tome slično, stepen u kojem su bombarderi unutar Izraela bili uzrok za izraelske ofanzivne operacije uperene na mesta na Zapadnoj obali, gradove i izbegličke kampove nemoguće je odrediti, čak i da su vlade bile transparentnije u svojoj bezbednosnoj politici.

Bušova administracija je od samog početka odredila ciljeve i namere kao svoj odgovor na 11. septembar u vatreno političkom jeziku, koji nije ispoljavao baš nikakav smisao za granice i ograničenja, kao ni obuzdavanje nekih političkih implikacija. Bez obzira na to da li je ona posledica odsustva mudrosti ili je ka globalnoj dominaciji, takva orijentacija može se ilustrovati na nekoliko poznatih primera. Za očekivati je, da bi svaki predsednik pozivao na unutrašnje jedinstvo i podsticao patriotizam, u momentu nesporne nacionalne krize. Način vođenja rata Amerike, takav je da ona ne pitajući se za cenu misli o pobjedi, određujući svoj ratni cilj u terminima dobra a njihov u terminima zla.⁴⁵

Zahvaljujući grubosti, šokantnim efektima i sklonosti atacima, Amerika se doživljava kao spasilačka nacija, kao osvetnički geopolitički anđeo koji angažuje sile zla u epskoj borbi. Kao i kod Osame Bin Ladena, koji je temperamentnim jezikom predstavljao konflikt u jednako ultimativnoj terminologiji, borbene linije na obe strane povučene su na osnovu apstraktne,

⁴⁵ Robert W. Tucker, *The Just War: A Study in Contemporary American Doctrine* (Westport, CT: Greenwood Press, 1960; ponovo objavljeno 1978).

totalne retorike. Zvanično ime dato američkom odgovoru od strane Pentagona, Operacija neograničene pravde, izražavalo je istinski duh američkog stava, po kojem Amerika samu sebe shvata kao "motor" istorije kojoj je dodeljena misija, da razori veliko zlo ove ere, terorizam.

Predsednik Buš u svom govoru čija je deviza " sa nama ili sa teroristima" ističe: " To nije...samo američka borba. I ono što je po sredi nije samo sloboda Amerike. To je borba sveta. To je borba za civilizaciju. To je borba svih onih koji veruju u progres i pluralizam, toleranciju i slobodu". Ako se taj tip izazova upućuje Alkaidi i pretnji koju ona postavlja, onda to deluje prikladno i neće izazvati ne fokusiran odgovor ne srazmerne veličine. Ali od početka poduhvata dat je širi opseg nego što je to bilo potrebno. Kao što je Buš istakao, " naš rat protiv terorizma počinje Alkaidom, ali se njom ne završava. On se neće okončati sve dok poslednja teroristička grupa globalnog dostignuća ne bude pronađena, zaustavljena i poražena". Ako se ima u vidu da se blisko istočne i južno azijske grupe koje su suočene sa nerešenim regionalnim i nacionalnim problemima, uključujući i one koje se zalažu za Palestinsko i kašmirsko samoodređenje, nalaze na listi zabranjenih organizacija, onda postaje jasno da se taj rat protiv terorizma vodi protiv svih ne državnih revolucionarnih snaga, koje se shvataju kao neprijateljski raspoložene prema američkim globalnim interesima. Treba istaći da neke od tih grupa koje se poistovećuju sa neprijateljima, koji su izazvali 11. septembar, nisu nikakva pretnja jer one nemaju globalno dostizanje i jednake su, ako ne i više, žrtve ne prihvatljivog državnog nasilja, kao što su i počinioци nasilja. Govoreći 10. novembra u UN, Buš je naglasio neograničenu prirodu rata, protiv terorizma: "Zahtevamo široko opredeljenje za tu borbu. Moramo se ujediniti da bi se suprotstavili svim teroristima, a ne samo nekima od njih." Tada se odjednom ograničavajući pojam " globalnog dostizanja" potpuno napušta u toj formaciji.

U prethodnom pristupu američke vlade kontraterorizmu, pod terorizmom se podrazumevalo samo političko nasilje od strane ne državnih aktera, grupa i pokreta. Države se označavaju samo kao sponzori ili domaćini takvim grupama, ali ne i kao instance koje su i same angažovane u terorizmu. Ova jednostrana definicija terorizma ima krajnje ozbiljne konsekvence po svet, jer daje zeleno svetlo državama da izlože svoje opoziciono orijentisane unutrašnje političke snage, dugoročnom državnom nasilju. Pod terorizmom podrazumevamo svako nasilje usmereno na civilno društvo, koje nalazi svoj izraz u medijima i javnim stavovima. Tada ne bi bilo moguće da lider kao što je Arijel Šaron brani izraelsko nasilje protiv

palestinskog civilnog društva, insistiranjem na tome da ne postoji ekvivalentnost između "izraelske samoodbrane" i "palestinskog terorizma".

Svaki primer političkog nasilja treba proceniti sa obzirom na karakter njegovih ciljeva, stepena u kojem su se ti ciljevi nastojali ostvariti mirnim putem u prošlosti, i stepen u kojem je pokušano da širina dejstva i taktike na koji se pokret oslanjao budu takvi, da proizvedena šteta bude ograničena, na ne civilne mete. Kulminacija mobilizacije jezika bila je dostignuta u nameri da se rat protiv terorizma stopi sa geopolitičkim ciljevima, koji su se dovodili u vezu sa navodnim pretnjama koje predstavljaju ne legalne, izopačene države.

Neprijateljstvu ispoljenom prema tim državama, koja uglavnom pripadaju islamističkom svetu, prethodilo je 11.septembru, ali je ono došlo do izražaja sa još opasnijim implikacijama u mesecima koji su usledili posle tog događaja, posebno kad je avganistanski rat došao u svoju završnu fazu, zahvaljujući obaranju talibanskog režima. Retorička figura kojom su se htela povezati ova dva događaja bila je, naravno ona o "osi zla" koju je Buš upotrebio u svom obraćanju 29.januara 2002.godine: "Države kao što su Irak,Iran i Severna Koreja čine osu zla, koja ugrožava mir u svetu. Nastojeći da steknu masovno oružje za uništenje, ti režimi postaju ogromna i sve veća pretnja. One to oružje mogu isporučiti teroristima, čime bi im dali u ruke sredstva kojima bi oni mogli da se na ravnopravnoj nozi suprotstave onima koje mrze. One bi mogle napasti naše saveznike ili pokušati da ucenjuju SAD."

Ova retorika je deo težnje da se pokaže da rat u Avganistanu još nije završen. Ona predstavlja argumentaciju koja se oslanja na mešavinu ne uverljive špekulacije i proširivanja obima. Ovako okarakterisane države nisu vođene visionarskim liderima sklonim da postanu mučenici. Kada je Irak pokušao da ispolji revizionističke ambicije i neprijateljske namere prema svojim komšijama, on se mogao obuzdati zastrašivanjem, koje je uključivalo pretnju odgovorom velike razorne snage, u slučaju da dođe do ne prihvatljivih provokacija. Razlike u moći su takve da bi svaki spoljašni čin agresije od strane Iraka imao za posledicu žestoki i neposredni odgovor, koji bi još više redukovao i onako već ratom i sankcijama osakaćenu iračku moć, do bezpomoćnosti. Dokaza nema za to da je Sadam Husein sklon takvom suicidalnom ponašanju. Irak je poveo i rat protiv Ajatolaha Homeinija 1980.godine zato što ga je na to podstakla Amerika, i zato što je verovao da će postići brzu pobedu. Kada je doveden u škripac, Irak je prihvatio obnovu statusa- kvo, pod posredovanjem UN.

Generalno uzevši ne legalnim državama se daleko više pretilo nego što one prete, iako njihove vlade hoće da se domognu oružja za masovno uništenje, to je zbog toga što teže da steknu sposobnost zastrašivanja u suočenju sa asimetričnim agresivnim potezima, koje određene zemlje preduzimaju protiv njih, posebno SAD, koje imaju odlučujuću vojnu prednost u svakom aspektu vođenja rata, i čija je država izvan iračkog dometa. Nema osnova za tezu da takve vlade nastoje da prizovu ili da bi u budućnosti prizvale vlastitu destrukciju time, što bi pribavile nuklearno oružje Alkaidi ili sličnim terorističkim organizacijama. Zemlje koje pripadaju "osi zla" zaplašene su američkim odgovorom na 11. septembar, ali pretnja na tako intenzivan način predstavlja najekstremniji izraz američkog unilateralizma do danas, i ono uznemirava najveći broj stranih država uključujući i evropske saveznike, sa delimičnim izuzetkom Britanije.

Ako i kada se takve pretnje pretvore u vojnu akciju, verovatno će doći do antiratnih protesta na nekoliko nivoa: unutar arapskog sveta, u Evropi i delovima Azije a možda i u samoj SAD. Upotreba vatrene i inflatorne retorike sa ciljem da se objasni američka reakcija na 11. septembar proizvodi nekoliko opštih posledica: gubitak uverljivosti a time opravdanih razumnih razloga za oslanjanje na pravo na samoodbranu (nema pravnog osnova za prizivanje prava na invaziju za "izopačene") države; širenje područja vojnih operacija sa vidnom ravnodušnošću, prema ratnom zlu; davanje zelenog svetla za državni terorizam; nepoštovanje važnih pravnih i etičkih ograničenja upotrebe sile u međunarodnim odnosima; i praćenje geopolitičkih ambicija pod plaštom vođenja rata protiv zla i terorista.

Dejstvo tih efekata nanosi zlo i veliku štetu normativnom okviru za vođenje svetske politike, posebno zbog toga što ono uključuje i odbijanje da se pri oslanjanju na rat zadovolje najminimalniji uslovi koji su u saglasnosti sa međunarodnim pravom i Poveljom UN, koji i ako nisu pacifistički nastrojeni, teže ograničavanju diskrecionog prava prilikom donošenja odluke o upotrebi sile u međunarodnim odnosima. Taj suštinski napad na normativna ograničenja uveliko je osnažen stalnim ponavljanjem da će Amerika sama odlučivati o upotrebi sile prilikom ispunjavanja svojih bezbedonosnih ciljeva, i da nema nikakve potrebe da ona za to pribavlja odobrenje, od svojih građana ili od drugih vlada, tj. UN.

Ovakva pozicija protivna je i formalno i sadržajno, razumnoj diplomatiji okrenutoj ka sprečavanju izbijanja regionalnog rata između Indije i Pakistana, 2002. godine, što je

impliciralo odbacivanje unilateralizma i logike oslanjanja na vlastite snage prilikom vođenja bezbedonosne politike. Od obe države zahtevano je da smire svoje strasti, i da teže uzajamnom prilagođavanju. Indiji, za razliku od Izraela nije dato ovlašćenje da terorističke provokacije tretira kao povod za vođenje defanzivnog rata. U isto vreme, od Pakistana je traženo da odustane od Kašmira, i da ne pribegava provociranju Indije.

Osnovni razlog za ovakav američki pristup je jasan: podrška Pakistana, tog izvora transnacionalnih terorističkih aktivnosti u Kašmiru i Indiji biće Americi potrebna u njenoj kompaniji protiv Alkaide, a ona će se moći izdejstvovati jedino pod uslovom da predsednik Perez Mušaraf ostane na vlasti, što bi bilo neostvarivo ukoliko bi Pakistan ušao u rat sa Indijom i izgubio ga. Nezavisno od toga, nuklearni rat između ove dve gusto naseljene zemlje, bi verovatno prouzrokovao katastrofalne štete, što bi umerilo Ameriku da skrene pažnju od svojih prioriteta, i da izvrši veliki pritisak u pravcu postizanja razoružanja.

U postojećem kontekstu bezbedonosne politike, jasno je da američka vlada sledi trodimenzionalni pristup: "izopačenim" državama se poriče pravo na oslanjanje na opciju dovoljnog u domenu bezbedonosne politike, na opciju koja je zasnovana na sticanju oružja za masovno uništenje, čak i pod uslovom da su one suočene sa evidentnim pretnjama od strane superiornih sila, koje su potencijalni napadači; sile srednje veličine, posebno ako su povezane na pozitivan način sa Amerikom, podvrgavaju se diplomatskim pritiscima kako bi modifikovali bezbednosnu politiku i odustali od oslanjanja na opciju dovoljnog, na osnovu pragmatičkih kalkulacija (tj. na osnovu interesa da se učvrste pozitivni odnosi i prema Indiji i prema Pakistanu); sama Amerika, kao arhitekta svoje vlastite dovoljnog, oslanja se, međutim, na oružje za masovno uništenje, odbijajući bezobzirno kritiku koja dolazi od drugih i odbacujući diplomatske napore usmerene na to, da se ograniče geopolitičke operacije.

Tragedija vezana za 11. septembar imala je pored svega i svoje dobre strane. Ona je opet oživela američki patriotizam. Takav patriotizam se shvata kao slavljenje nacije onakva kakva je, kakva je bila i kakva će biti a tako oni odbijaju da priznaju istorijske mrlje, i da tolerišu samokritiku. Kao takav, on ne obraća pažnju na kritiku prošle i sadašnje politike i na legitimna nezadovoljstva antiamerički raspoloženih naroda, ostavljajući sva ta pitanja, kao izraz navodnog

antipatriotizma, bez razumnog odgovora.⁴⁶ Ovde nije dovedena u pitanje ljubav prema svojoj zemlji, već ljubav koja u ratnom stanju izaziva fundamentalistički nacionalizam i imperijalne težnje, samodovoljni krstaški mentalitet koji je zaboravio na štete prema drugima, i na važnost mudrog postavljanja granica, vlastitoj moći i resursima.

Taj mentalitet je težio, da ih uvede u beskrajni rat, kao odgovor na 11. septembar, u proces koji će činiti da narodi i vlade širom sveta (a ne samo muslimani), budu puni straha, odbojnosti i osvetoljubivosti, prema onome što Amerika hoće da ostvari, na globalnom planu. Treba imati u vidu, da su teritorijalizovani državljani i nacionalistički oblici patriotizma na izmaku u razvijenim i bogatim zemljama, uključujući i Ameriku, ali posebno Evropu.

Globalizacija i regionalizam oslabili su teritorijalizovane i nacionalističke veze među onim osobama koje pripadaju naj uticajnijim slojevima državljana. Istovremeno, bivše afričke i azijske kolonije iskusile su uspon nacionalizma, kao plodove svog suverenog statusa i nezavisnosti. Te zemlje su često nalazile u post kolonijalnom periodu, da je globalizacije nova opasnost, jer stvara globalno upravljanje konfuznim i složenim, kao i kontradiktornim. Zato što globalizacija nekim zemljama nudi pogodnosti za brži ekonomski rast i postojani razvoj.⁴⁷

Situacija koja se desila 11. septembra, za Ameriku i Amerikance je dramatičan obrt u pogledu tradicionalnog, na naciju uperenog patriotizma pa su zato manifestacije patriotskih osećanja, vatrenije nego u normalnim okolnostima. Trauma, koja je stvorena ljudima ovim napadom, predstavlja emocionalno tlo koje je izuzetno primamljivo za reformaciju vrednosti onih konzervativnih snaga koje su još vezane za teritorijalne zamke modernosti, i njima se pridružuju mnogi koji su pre napada sebe smatrali kao globaliste, različitih vrsta čija su patriotska osećanja neodređena i uopštena.

Posle napada na Pentagon i trgovinski centar, američki narod i njegovi lideri složili su se da se ujedine i reše na najbolji način, bez obzira na cenu, čime je stvorena klima u kojoj su

⁴⁶ Ričard Folk, *Veliki teroristički rat*, "Filipa Višnjića", Beograd, 2003.str. 207.

⁴⁷ Ričard Folk, *Predatory Globalization: A Critique*, (Cambridge, UK: Polity, 999).

izmešani gnev, ponos, strah ali i glad za osvetom i prikrivene globalističke ambicije. Predsednik Buš je ovu odlučnost izrazio na svom nastupu 20.septembra, na sledeći način:

"Mi smo večeras zemlja koja, probuđena opasnošću, poziva na odbranu slobode. Naš bol se preokreće u gnev, a gnev u odlučnost. Nezavisno od toga da li ćemo svoje neprijatelje privesti pravdi ili ćemo pravdu privesti neprijateljima, pravda će biti izvršena."

Ovaj govor je odmah izgovoren jezikom rata, što se može označiti korektnim i neizbežnim, s obzirom na veličinu nanete štete, i na vidnu nameru počinioaca da vode nemilosrdni rat, bez ograničenja, protiv Amerikanaca, Jevreja, krstaša. Trenutna politička reakcija podržana od većine je, da američki vojni odgovor treba odmah da se usredsredi na ekstremistički talibanski režim i na Alkaidine štabove u Avganistanu.⁴⁸

Tada, u tom kontekstu, došlo je do neviđenog bujanja patriotizma, do afirmacije Amerike koja se u moralnoj imaginaciji kao i političkoj shvata kao antipod zlog, do demonizacije Osame Bin Ladena i svih koji su učinili veliki zločin protiv humanosti, ili koji su ga pomagali na bilo koji način. Ta atmosfera, značila je i afirmaciju požrtvovanosti i hrabrosti nekoliko stotina policajaca, vatrogasaca, koji su poginuli u samom paklu, pokušavajući da pod paklenim uslovima spasu mnoge nevine žrtve, zarobljene ispod ruševina. To ponašanje Amerikanaca, predsednik i mediji, tumačili su kao manifestaciju američkog duha, koje je izazvalo plimu nacionalnog ponosa i osnažilo rešenost, da bi se osvetili životi izgubljenih u tragediji, kao i da bi se onemogućili budući napadi. Ovaj zadatak je bio prvenstveni u odnosu na druge ciljeve nacionalne politike.

Ovaj patriotizam treba razumeti, i kao odgovor na činjenicu da su Bin Ladenovi napadi na Ameriku pozitivno primljeni u mnogim delovima islamskog sveta, a posebno u arapskim zemljama. Predsednik Buš je u govoru koji je održao, objasnio i razloge antiameričkog raspoloženja: "Oni mrze našu slobodu". Ovo objašnjenje je još više učvrstilo Amerikance u mišljenju da je 11. septembar događaj u kome se dobro bori protiv zla. Američki mediji doprineli su na osnaženju te moralne klime time što su se otvarali ratobornim porukama, isključujući opozicione i skeptične glasove i ne pokušavajući da analiziraju motive napadača i njihovih simpatizera. Bezuslovno slavljenje američkog života, vrednosti i institucija, bez

⁴⁸ Alan Cullison and Andrew Higgins, *Inside AL-Qaeda's Afgan Turmoil*, *Wall Street Journal*, 2. avgust 2002, Al, 10.

spremnosti da se oslušnu nezadovoljstva, koja preovadavaju Amerikom u arapskom svetu, zajedno sa odsustvom volje da se izvrši samokritika, što je stvorilo jak nacionalistički patriotizam, sa opasnim implikacijama, za sve.

Te implikacije mogu se uočiti u načinu na koji je Buš pokušao da ujedini zemlju, u svoja dva govora, u kojima su postavljene osnove američkog odgovora na 11. septembar. U inicijalnim govoru o ratnim ciljevima na zajedničkom zasjedanju, Buš je postavio izazov ostatku sveta jezikom koji je ispunjen hegemonističkim nabojem: " Ili ste sa nama ili ste sa teroristima".

Ovakav pristup je razumljiv iz uske perspektive suprotstavljanja megaterorizmu. Istovremeno takav jezik koji dolazi od najnoćnije države, zaboravlja na postojanje moralnih i pravnih ograničenja upotrebe sile, ne obraća pažnju ni na bezbednost i suverenitet drugih kao ni na njihovo gledanje na to, koji je najbolji način za postizanje globalne sigurnosti. Još više uznemirava unilateralistički ton, iako ublažen, zbog nastojanja da se stvori kontrateroristička koalicija država, koji je došao do izražaja u govoru održanom 29. januara 2002. kada je ratoborno zapretio Iranu, Iraku i Severnoj Koreji, kako je nazvao te zemlje "osovinom zla", što podseća na retoriku upotrebljavanu za fašističku koaliciju u Drugom svetskom ratu (sile osovine zla), i na Reganovo označavanje Sovjetskog Saveza kao "imperije zla".

Ovakva upozorenja bila su upućena vladama, koje generalno gledano ne predstavljaju pretnju SAD, a koje nisu na bilo koji način povezane sa Alkaidinim mrežom. Ovim pretnjama drugim zemljama i na takav način, predsednik Buš krši član 2 (4) Povelje UN, kojim se države obavezuju na suzdržavanje od "pretnje ili upotrebe sile protiv teritorijalno integrisanih i politički nezavisnih država."⁴⁹ Pravnici tvrde da Bušova izjava nije dovoljno oštra da bi bila pretnja, ali u kontekstu tekućeg rata, takvi iskazi su krajnje preteći, posebno kada se pominju rasprave u Pentagonu o vojnim opcijama i pripremi ratnih planova za napad na Irak, i svrgavanje sa vlasti Sadama Huseina.

Toliko je dominantan patriotski momenat, da omogućava vođenje agresivne i spoljne politike, koja nije naišla na jače proteste od strane opozicionih partija, kao ni na medijsku

⁴⁹ Charles W. Kegley, Jr. and Gregory A. Raymond., *Ethnicising the Ghost of Westphalia: Building World Order in the New Millennium*, Prentice Hall, 2002.str.46.

kritiku u udarnom terminu. Britanski komandant Majkl Rous, izneo je svoje mišljenje da bi se, ukoliko SAD uđe u rat protiv Iraka, to bi se moglo pokazati kao velika američka greška koja se može porediti sa greškom Hitlera, kada je 1940. godine napao Sovjetski Savez. To izgleda kao preterivanje, ali bi ta odluka imala za sigurno teške posledice po Ameriku kao i po druge zemlje.

Američki ratni planovi mesecima se razvijaju bez spremnosti Bele kuće da pozove javnost i opoziciju na raspravu o tome da li je američko oslanjanje na rat nužno i legitimno. Ova okolnost izražava neuspeh demokratske partije, da funkcioniše kao sigurna opozicija. U leto 2002. godine Komitet za spoljne odnose pod vođstvom Demokratske partije održao saslušanje, svedoci u Iraku su jednoglasno prihvatili promenu režima u Iraku kao cilj, raspravljajući jedino o strategiji, izvodivosti, ceni i riziku. Ovakav pogrešno vođeni diskurs daje pečat debati, ali funkcioniše kao vid javnog opravdanja. Moramo reći, da je samo razmišljanje o takvoj upotrebi sile ignorisanje osnovnih ograničenja koja su data u međunarodnom pravu, u vezi sa podizanjem rata. Diplomacija koja je usmerena protiv Iraka poistovećuje se sa činjenjem zločina protiv mira u nirnberškom smislu. Treba da se podsetimo činjenica da poraženi nemački i japanski lideri nisu bili kažnjeni samo zbog vođenja agresivnog rata, nego i zbog konspirativnog planiranja agresivnog rata.

Na kraju patriotizam se priziva, ne bi li se prigušila kritika državnih bezbednosnih mera kojima se vrši intervencija u normalnoj građanskoj slobodi Amerikanaca, posebno imigranata i islamskog sveta sa stalnim mestom boravka.⁵⁰

Džon Aškroft koji je bio državni tužilac, reagovao je na pakostan način na najblaže kritike upućene njegovim merama koje daju vladi široka ovlašćenja: " Moja poruka je sledeća: vaša taktika pomaže jedino teroristima" i " snabdeva municijom američke neprijatelje".

Suštinska poruka, koju građanima šalju američki zvaničnici, a koju obavezno prenose mediji, posebno glavne televizijske kuće, svodi se na sledeće: nema nikakvih opravdanih razloga za to da Amerikanci izražavaju sumnje u vojni kurs Bele kuće. Kao rezultat toga smatra se da odgovorna rasprava treba da ograniči problem praktične primene sredstava i taktike, tj.

⁵⁰Charles W. Kegley, Jr. and Gregory A. Raymond., *Ehoricising the Ghost of Westphalija: Building World Order in the New Millenium*, Prentice Hall, 2002.

treba izbegavati svaku diskusiju o moralnoj i pravnoj prihvatljivosti akcije i da se ne treba osvrnati na spoljne prigovore povodom američke rešenosti da se oslanja na ratnu strategiju, pri rešavanju pitanja megaterorizma.

Tribalni patriotizam koji je nastao 11. septembra, nije ispoljio sposobnost da interpretira svetsku scenu, iz perspektive novih realiteta, već je proizveo nacionalnu euforiju koja je nastala na uglavnom zastarelim stavovima i percepcijama svetskog poretka, kao teritorijalno konstituisanog. Te percepcije su dalje osnažene američkim odgovorom koji se kreće iz rata u rat. Kao da se Alkaida može poraziti tradicionalnim oblikom rata, kao borbom između teritorijalizovanih aktera, koji uživaju status suverenih država.

Napadi izvedeni 11. septembra na simboline i suštinske znake američkog primata u svetu, prouzrokovale su obrt ka tradicionalnom načinu američkog odgovora na izazove koji se može izraziti devizom-rat do pobeđe, bez naznake načina na koji se taj rat može završiti. Takvom opredeljenju išla je na ruku i činjenica da se Osama Bin Laden i Alkaida ne mogu zastrašiti (kao što se mogao zastrašiti Sovjetski Savez i Irak tokom devedesetih), i činjenica da su oni imali veliki broj suicidalnih ratnika spremnih da napadnu Ameriku i njene građane u budućnosti. Za razliku od proteklih ratova, nije postojalo ograničeno polje bitke, tj. obeležena neprijateljska teritorija, tako da je teže postići konsenzus o tome protiv koga i gde rat treba da se vodi. Globalna teroristička mreža može biti aktivna bilo gde u svetu, ali ona definitivno nije nigde locirana. Njene operativne jedinice mogu biti smeštene u pritajenom vidu usred SAD. Pod ovim okolnostima, treba očekivati da će Amerikanci zbiti vlastite redove sa ciljem da postignu potpunu pobeđu. Patriotizam koji daje pokretačku snagu poduhvatu o kome je reč, odavajući priznanje žrtvama koje čine oni koji se bore i koji zahtevaju od građana da mobilishu sve resurse koji su potrebni da bi se dobio rat.

To podrazumeva i ispoljavanje nove budnosti građana koja se ogleda u njihovom aranžmanu u potrazi za potencijalnim teroristima, što uključuje i njihovo prenošenje informacija o svojim komšijama i drugima koji na bilo koji način izazivaju sumnju, odavanje njihovih imena ili izveštavanje o njihovim antipatriotskim pogledima. Kako i zašto posvećujemo toliko pažnje ulozi patriotizma u kontekstu na 11. septembar?

Suština toga je snažno razvijanje američkih zastava otežava napore da se pravilno postave granice tom odgovoru, a te granice su važne, kako iz pragmatičnih tako i iz normativnih razloga. Svi izgledi su da je tim talasom snažnih patriotskih osećanja bilo zahvaćeno i samo američko rukovodstvo, što ga je ohrabrilo da projektuje rat koji je šireg obima nego što je to nužno, sa obzirom na pretnje, iako je taj širi rat sredstvo za postizanje nepriznatih ciljeva povezanih sa geopolitičkom energijom i izgradnjom imperije.

Ovo je i bio uzrok nespremnosti američkih lidera da precizno definišu, nacionalne ciljeve i odbrambene odgovore. Sve to je vodilo usvajanju spoljne i unutrašnje politike sumnjivog i opasnog karaktera, koja uključuje postizanje ciljeva koji se ne mogu dovesti u vezu sa izazovom napadima od 11. septembra. ciljevi zbog kojih je efikasnost odgovora, daleko manje verovatna.⁵¹

U vreme krize, kada se neko društvo nalazi pod pretnjom spoljašnjeg neprijatelja, nastaje velika potreba za ispoljavanjem patriotskih osećanja i izražavanjem безусловne podrške jedinstvu zemlje. Ekstremni 11. septembar naglasio je tu potrebu. Zastrašenost antraksom koji je trajao nedeljama, učvrstilo se uveliko spontano osećanje nacionalističke solidarnosti, koje je osnažilo još više porukama američke vlade, u kojima se građanima govorilo da ostanu budni, zbog mogućih dodatnih napada.

Sve ovo je kod američkih građana stvorilo veliki porast poverenja u rukovodstvo vlasti i zemlje uopšte. Podrška vlastima se vremenom smanjila, zahvaljujući tome što se otkrio stepen u kojem je vlada propustila da blagovremeno upozori o informacijama, koje su stajale na raspolaganju, ali i zahvaljujući i tome što je došlo do pada vrednosti dolara i akcija, na tržištima. Da je Amerika bila opkoljena zemlja, koja mora da se bori za svoj opstanak protiv jačeg neprijatelja, spoj takvog nacionalizma i patriotizma nebi bio samo prirodan, već bi bio od velike funkcionalne vrednosti.

⁵¹ Charles Duelfer, "Military action, carefully planned to further our political goals, is necessary," *Los Angeles Times*, 11. Avgust, 2002: M1, 2.

Treba se setiti Pelestinaca i Vijetnamaca za samoodređenje, protiv nesrazmerno jačeg protivnika, kao važnog istorijskog primera. Septembarski realitet sa kojim se Amerika i svet suočio je složeniji, zahtevniji i drugačiji. On u stvari zahteva borbu na neobeleženoj teritoriji, u kojoj se sukobljavaju rivali sa različitim taktikama i stilovima borbe. Gledajući, taj novi rat je prvi postmoderni rat u kome se snage odmeravaju jedna široko razgranata mreža i geopolitička sila, na teritoriji koja u osnovi nema granica. Bela kuća zavedena vlastitom hiperbolizovanom i hipokrizijskom retorikom o terorizmu, stavlja težište na izrazito opresivnu politiku. Umesto da svoje odbrambene akcije ograniči na specifične pretnje koje postavlja Alkaida, Bušova administracija je dala svojoj borbi opšti karakter, tako se ona shvata kao borba protiv terora, iako su njeni ciljevi selektivno definisani, kako bi izrazili geopolitički položaj Amerike. Takav način opravdani odbrambeni sistem Amerike, stavlja intervenciju protiv nekoliko nezavršenih nacionalnih pokreta, koji se bore za nacionalno samoodređenje, protiv u velikoj meri jačeg neprijatelja. Staviti Hezbolah, Islamistički džihad, Hamas, i Mohameda, kao terorističko podzemlje, kao što je to učinio Buš.

To bi značilo povezati terorizam sa ne državnim akterima, gde se prelazi preko činjenice da se nasilje nad građanima smišljeno vrši na obe strane, i da mnogo veću svirepost ispoljavaju države posrednice, bilo da je reč o Izraelu ili Indiji. Uloga SAD u tim konfliktima trebala bi da se svede na ulaganje napora, u meri koja je moguća, iznalaze pravična rešenja, koja će donositi kompromise i mir. Amerika je pomešala svoj odgovor na 11. septembar sa moralno i političkim pristupom, koja bi značila odobravanje državnog terora. Ovim patriotizmom, Amerika kao globalni lider pokazuje da ne brani samo sebe, jer ona posredstvom svojih akcija, postavlja pravila međunarodne igre za druge, pa zato ima veliku odgovornost da ta pravila ne perpetuiraju ratove i daju im još teži oblik, a time doprinose povećanju patnji i nepravdi.

Kako je tvrdio Buš, da Severna Koreja, Irak i Iran u skoroj budućnosti ,mogu postati mete preventivnog napada, ukoliko se njihove akcije percipiraju, kao akcije koje nisu dobro došle, sa stanovišta Vašingtona. Te vlade nikada nisu bile optužene da su bile uključene u 11. septembar a one ne predstavljaju nikakvu pretnju Americi. Moglo bi se pre reći da Amerika svojim arsenalom nuklearnog oružja, predstavlja njima veliku pretnju. Gledajući, ako te zemlje žele da stvore oružje za masovno uništenje, jedini razlog što to čine, da bi došle do sredstava za zastrašivanje. Što je i priznao, jedan istaknuti ratnik, Čarls Difler " Da Husein, ozbiljno shvata

da priče o invaziji ne bi bilo, ukoliko bi on mogao da zapreti Americi ili Izraelu nuklearnim spaljivanjem." Motiv Iraka da razvije nuklearno oružje jeste, da time kako je istakao Difler, stekne sposobnost zastrašivanja svojih neprijatelja, kako bi ih odvratio od napada, koje je Vašington izveo 2002. godine. Mišljenja sa druge strane su bila da se spreči Irak da stekne te sposobnosti, treba ga napasti pre nego što troškovi za SAD, postanu neprihvatljivi.⁵²

Serijski mirnih izlazaka iz autoritarnih oblika vladavine, desila se tokom devedesetih godina. Ove političke promene dovele su do suštinskog napretka, gledajući iz perspektive ljudskih prava, demokratije i konstitucionalizma. U tom pogledu, posebno treba navesti, konsolidaciju demokratskih režima širom Latinske Amerike, pogotovo u Centralnoj Americi: kolaps komunističkog sistema u istočnoj Evropi i Sovjetskom Savezu; odbacivanje aparthejda od strane prethodno vladajuće elite, bez prolivanja krvi. To su sve istorijski značajna dostignuća, koja navode na zaključak da je na delu jedna važna tendencija koja obavezuje legitimne vlade na minimalno poštovanje ljudskih prava i demokratije.

Isto tako je bio zanačajan, iako problematičan, uspon "*humanitarne diplomatije*" koja se dovodi u vezu sa dva sklopa okolnosti "*loše uređene države*", u kojoj je zahvaljujući unutrašnjem nemiru i haosu, stanovništvo bilo izloženo gladovanju, bezzakonju i neredima, i države, uglavnom na Balkanu i Africi, u kojima su se događale velike zloupotrebe ljudskih prava, koje su često za cilj imale *etnička čišćenja* i *genocid*.

Nema sumnje da je 11. septembar blokirao privremeno, ovaj pravac razvoja, zbog čega je dramatično usporena, ako ne i zaustavljena normativna revolucija koja je bila na delu. Borba za ljudska prava u Americi preokrenula se u bitku protiv regresivnih politika.⁵³ Time je bitno redukovan horizont očekivanja, ugroženih i ranjivih naroda, u svetu. Najvećim delom, pažnja se poklanja pitanju da li Amerika svoju vojnu i ne vojnu kampanju povodom prekookeanskog globalnog terora a u vezi sa ugroženom unutrašnjom bezbednošću, treba da vodi tako da ispolji razložnu osetljivost prema ljudskim pravima, kao i prema procedurama.

⁵² Charles Duelfer, "Military action, carefully planned to further our political goals, is necessary," *Los Angeles Times*, 11. Avgust, 2002: M1, 2.

⁵³ Priscilla B. Hajner, *Unspeakable Truths: Confronting State Terror and Atrocity*, New York, NY: Routledge, 2001.

Ono što je izgubljeno jeste energija koja je pokrenuta ka postavljanju humanih oblika upravljanja za sve narode, čime bi bila dovedena u pitanje pljačkaška strana ekonomske globalizacije i političke opresije. Ta normativna revolucija od koje je narod iz celog sveta mnogo očekivao, stavila je težište na odgovornost političara na globalnu vladavinu prava, na participatornu demokratiju na svim nivoima, i na proširenje ljudskih prava, kao i na pitanja povezana sa ekonomskim, društvenim i kulturnim pravima. Vizija budućnosti koja otvara nadu počela je da se obrazuje i upravo je ta vizija bila smrvljena u ruševinama u srcu eksplozije onog sudbonosnog septembarskog dana.⁵⁴

Treba priznati da su ljudska prava postala važnija krajem prošlog veka za kreatore politike i građane, nego što je to iko mogao očekivati sredinom tog veka. Kada generalno gledamo, ljudska prava su u početku postavljena da bi se njima ograničila prava države kao političkog aktera. Kasnije su njima nametnute neke afirmativne dužnosti države, kako bi se obezbedilo blagostanje ljudi koji žive pod njenom vlašću, a još kasnije ona su postala element humanog globalnog upravljanja.

Te preokupacije pretpostavljaju dominaciju države kao organizovane snage u svetu, što je bilo tačno u istorijskom periodu koji je počeo pre nekoliko vekova i sada se izgleda završava, ali ne definitivno, bez vidljivih znakova tako da još postoji mnogo percepcija i kontradiktornih geopolitičkih interpretacija. Ako se modernost u svetu politike može dovesti u vezu sa dominacijom suverene države a sa tim povezanu teritoriju i granice, onda se postmodernost može shvatiti kao gubitak tog primata države i sa njima povezanih teritorija.

Kao prvo, postmodernost je redukovala državu na ono što je jedan komentator nazvao virtualnom državom, potisnutu ekonomskom globalizacijom Internetom i opštim razvojem tržišnih sila.⁵⁵

Zatim je došla druga forma postmodernosti, globalizacija odozdo, sa svojim naglaskom na vrednosti i pravo sa svojom zainteresovanošću za ljudska prava i globalnu demokratiju iz

⁵⁴ Falk, "The First Normative Global Revolution", in Mehdi Mozaffari, ed., *Globalizations and Civilizations*, London Routledge/Taylor & Francis, 2002, str. 51-76.

⁵⁵ David Johnston, Don Van Natta and Judith Miller, "Qaeda's New Links Increase Threats from Global Sites" New York Times, 16.jun. 2002. str.237.

koje je izrastala vizija nastajućeg globalnog civilnog društva. Konačno, na izgled 11. septembar je uključio dva svoja svojstva postmodernosti, vezana za novi karakter sukoba: transnacionalna mreža moći na kojoj se zasniva Alkaida kombinovana sa vizionarskim ciljem rekonstrukcije islamske umma, koja bi trebalo da potisne destruktivne barijere muslimanskoj zajednici na modelu zapadne sekularne države, i odgovor SAD koji je usmeren na izgradnju globalne imperije, i koji ne uvažava suverena prava i teritorijalne granice, jer Amerika nastoji da vodi rat svuda gde Alkaida ima svoja uporišta. Tako bi neformalno dominirala zemljom kao celinom pomoću svoje vojne dominacije u vazduhu, i sveobuhvatnom kontrolom nad inovacijama na planu vojne tehnologije, koja čini neplodnim sve napore rivalskih država, da pruže oružani otpor.⁵⁶

Ako je ova analiza tačna, onda se, u krajnjoj liniji, moderna era ljudskih prava bliži svom kraju, i ako bi ljudska prava u budućnosti trebalo ojačati i učvrstiti, mora se stvoriti konstruktivni postmoderni okvir, koji bi posedovao nekoliko međusobnih obeležja:

- da oživi normativnu revoluciju iz devedesetih u izmenjenom, post septembarskom globalnom kontekstu;
- da štiti pojedince i grupe zbog zloupotreba na transnacionalnom nivou povezanih sa klimom globalnog rata, koja prožima društvene odnose i priziva opravdanja za ograničenja slobode zbog novog spektra teritorijalne i neteritorijalne bezbednosti;
- da obuhvati i prizna nove pretnje ljudskim pravima koje nastaju kako iz aktivnosti terorističkih mreža tako i iz nastajuće globalne imperije koja se ne može shvatiti iz perspektive svetskog poretka, koji se konstituiše na osnovu interakcije suverenih država.

Takav potencijalni postmoderni okvir za ljudska prava predstavlja alternativu Bušovom projektu američke imperije, Bin Ladenovoj viziji islamske globalne zajednice ili viziji sveta bez granica koju još nude neoliberalni militanti, koji promovišu ekonomsku globalizaciju kao proces koji treba da se oblikuje tržišnom logikom, koju proizvodi zahtev za dellotvornim razvojem kapitala. Na prozaičnijem nivou, važno je istaći različite negativne posledice 11.

⁵⁶ Jonathan Schell, *The Fate of the Earth*, New York. 1982. Str.241.

septembra na specifično moderni (države orijentisani) projekat ljudskih prava. Megaterorizam je uvećao i ponešto transformisao ulogu hegemonističke države (ali ne i države kao takve), međutim istovremeno on je ubrzao proces uništenja etatističkog sveta. Sa nastankom megaterorističkih mreža, sposobnost za život demokratskih država stavljena je na probu u nekoliko njenih ključnih dimenzija, posebno kada je reč o sposobnosti i spremnosti tih država da učvrste konstitucionalne slobode, kao i da obezbede nivoe bezbednosti, koji su prihvatljivi za njihove građane.

Kada govorimo o tim problemima, postoji konfuzija koja uznemiruje, bez obzira na to koje političke izraze ona uzima. Ako se moderna era primiće svome kraju i ako su ljudska prava, onakva kakva ih mi znamo, izraz normativnog razvoja ili etičke evolucije koja je nastala kao protivteža suverenosti država, onda se postavlja pitanje, mogu li se ljudska prava prilagoditi tim realnostima, ma kakve one mogle biti? Ili moraju li se ljudska prava, kao bezbednost, ponovo izmisliti a ne samo prilagoditi novom, izmenjenom političkom kontekstu? Ken But je ukazao na to da je državni sistem već nekoliko vekova obezbeđivao opravdanje za ljudske nepravde svojim uvažavanjem teritorijalne supremacije države i svojim odbijanjem da je dovede u pitanje.⁵⁷

Pokret za ljudska prava pokušao je da, sa ograničenim uspehom, redukuje, ako ne i da prevlada, nesposobnost državnog sistema da zaštiti ljudsko dostojanstvo ugroženih naroda. Njegov neuspeh da završi taj posao, pa i ako se ne uzmu u obzir postmoderne intervencije, širok je i dramatičan. Nespremnost da se prozovu velike države, koje su kinjile separatističke manjine (Indija na Kašmiru, Rusija u Čečeniji i Kina u Tibetu); odbijanje ozbiljnijeg aranžmana u područjima u kojima strateški interesi glavnih sila nisu bili posredi (Balkan i supsaharska Afrika). Uprkos tim propustima, učinjen je napredak poslednjih decenija prethodnog veka, uglavnom zbog toga što su transnacionalni civilni pritisci stupili u saradnju sa progresivnim vladama, u cilju iznalaženja odgovora na zloupotrebe u mnogim oblastima, i zbog toga što su ugrožene grupe, ponekad pomagale od televizijskog medija, uspele su da na jasniji način izraze svoja nezadovoljstva.

⁵⁷ G. John Ikenberry, *After Victory: Institutions, Strategic Restraint, and the Rebuilding of Order after Major Wars.*, Princeton University Press. 2001., str 226.

Problemi koji svedoče o ograničenom uspehu modernističkog pokreta za ljudska prava da ostvari svoje ciljeve, teza o tome da je modernost postala prošlost, veoma je relevantna. Usled toga su često ne državni akteri efikasni, u uzroku zloupotrebe ljudskih prava, što često otežava razrešenje pitanja, ko je odgovoran za učinjene zločine. Pre 11. septembra, ta postmoderna perspektiva uglavnom se usredsređivala na zloupotrebe, koje su se mogle okarakterisati kao rezultat tržišnih sila koje deluju na globalnom nivou u skladu sa neoliberalnom regulatornom logikom. Nakon 11. septembra, ta postmodernistička perspektiva, posebno u SAD, pomerila je svoju pažnju na bezbednost i na izazov megaterorizma.

III . OPASNOSTI AMERIČKE BORBE PROTIV TERORIZMA NA ARAPSKOM REGIONU

Bez sumnje, američku okupaciju Iraka ne možemo smatrati kao iznenadni ne isplanirani događaj, zbog toga što on predstavlja jedan deo američke strategije koja je pronašla u napadima od 11. septembra istorijsku šansu, za ofanzivu na arapski region. To je razlog za posmatranje ovog događaja kao događaj, koji može da se ekspandira, razvija i da traje vrlo dugo. Razlog tome leži u širokom spektru američke strategije, koja ne želi da se zaustavi kod Iraka, cilj je da se akcija proširi na celo područje Bliskog istoka. Naravno, u toj akciji, ne bi trebalo, da zanemarimo ulogu Izraela, koji se služi kao deo sredstava američke strategije, za borbu protiv terorizma nad arapskim zemljama i on izvršava zadatak koji se od njega traži.⁵⁸

Neophodno je napomenuti da je jedan od bitnih faktora koji je uticao i pospešio američku intervenciju u Iraku, nesloga i razdor koji su vladali među vladama arapskih zemalja, što je stvorilo pogodnu klimu, za uspeh američkog udara. Postojala su simbolična protivljenja, direktna učešća u neprijateljskom aktu protiv Iraka, u vidu ponude materijalne podrške ili korišćenja arapskih teritorija za napad, i u vidu ćutanja i ne reagovanja, što je značilo i odobravanje.

Posle okupacije Iraka, radila je američka administracija na širenju ideja o stvaranju novu političku situacija u toj područji i da arapske zemlje moraju da pronađu adekvatno rešenje za prilagođavanje, sa novim stanjem. Međutim, ni ovo nije bilo dovoljno, američka uprava je preuzela na sebe ulogu reformista, koja ubrzo počinje da ukazuje na nedostatke u sistemu, i počinje sama da "ispravlja" stanje. Na toj osnovi, ubrzo su počele da nadolaze inicijative za promene u području arapskog sveta, predložene sa strane američke administracije, zadnji predloženi projekat koji je vezan za takve promene nazvan je "projekat velike promene na Bliskom istoku".⁵⁹

Rat protiv Iraka je u suštini igrao prelomnu ulogu za promene na arapskom tlu. Što se tiče palestinskog problema, uloga Sjedinjenih Američkih Država se u totalu promenila. Amerika više nije postala sama država koja se brine za pronalaženje mirnog rešenja za konflikte na

⁵⁸ Bilal Alhusn, *Izrael i Rat na Bliskom Istoku*, Bejrut, 2004. god., str. 371.

⁵⁹ Ahmed Jusuf, *Analize Događaja oko Okupacija Iraka*, Bejrut, 2005. god., str. 336.

Bliskom istoku, ona se direktno uključila kao bitan saučesnik u konfliktu, jer ona vodi međunarodni rat protiv terorizma. To je u suštini vodilo do približavanja odnosa između Amerike i desničarske ekstremističke vlade u Izraelu, radi pojačanja napora na otkrivanju palestinskog otpora, i nametanja američkog rešenja, koje zahteva rekonstruisanje nacionalne palestinske vlade, radi uključivanja u zajedničku bezbednosnu strategiju sa Sjedinjenim Državama i Izraelom, koji bi predstavljao i uslov za formiranje palestinske države, ali bez suvereniteta.⁶⁰

Tragedija koja se desila Iraku predstavlja zemljotres čiji se epicentar nalazi u Bagdadu, ali posledice će se osećati u svakoj arapskoj zemlji. Uništena je jedna država i demoliran je jedan narod, nakon okupacije uz primenu mučenja, kolektivnog uništenja i uvođenja novih političkih i edukacionih reformi.

3.1. Vojna okupacija

Spoljna politika Sjedinjenih Američkih Država, u okviru svoje borbe protiv terorizma, skoncentrisala se na rekonstrukciju unutrašnjeg stanja za pojedine države na Bliskom istoku. To su države, prema američkom mišljenju, čiji edukacioni sistemi, organizacije i nesposobne vlade podržavaju terorizam protiv Amerike.

U tom pogledu i radi ostvarivanja ovih ciljeva, Bušova administracija nakon dve godine od napada 11. septembra, vodila je tri rata, a to su:

- rat protiv Avganistana koji je rezultirao promene vladajućeg sistema, i obaranju talibanskog režima i među njima oni koji podržavaju Al Kaidu;
- rat protiv terorizma kroz tzv. otkrivanje islamske mreže i ćelije u čitavom svetu od Nemačke do Indonezije čak i u Sjedinjenim Američkim Državama;

⁶⁰ Alsajed Wildaba, *Svet Posle 11. septembra*, str. 125.

- invazija i okupacija Iraka, opravdavajući napad time da tadašnji režim poseduje oružje za masovno uništenje koje želi da iskoristi, da podržava aktivnosti Al Kaide i da predstavlja ozbiljne pretnje po Sjedinjene Države.

Američka strategija posle 11. septembra vodila je politiku koja je predstavljala moral (jer Amerika predstavlja savest čovečanstva, odgovorna je za širenje slobode i demokratije) i jedinstva, koja ima velike ambicije tradicionalne imperije, koja se ne pridržava legitimnim pravilima i ne poštuje međunarodne institucije.

Američka strategija priznaje dva povezana principa: prvo da, legitimitet potiče od hegemonističke vlasti, i da interes Sjedinjenih Američkih Država upravo predstavlja, interes čitavog sveta. Radi potpunijeg objašnjenja sadržaja te ratne strategije, američka administracija koristi pojedine novije izraze (država osovina zla, otpadnih...) koja u suštini nema određen značaj ali, tumačenje tih izraza može biti mnogo različito u zavisnosti od date situacije kao što je :

- vladari tih zemalja su tirani koji muče svoj narod i otimaju njihova sredstva;
- ne poštuju međunarodna pravila i prete državama u okruženju;
- podržavaju terorizam (tu je uključeno pravo naroda na odbranu otadžbine);
- protive se Sjedinjenim Državama i njihovim principima.

Prema navodima Sjedinjenih Američkih Država postoji uska povezanost između otpadnih država i terorizma, to je razlog zašto Amerika ne može čekati da te države prve napadaju nju i ona mora da se pokreće, a to znači da treba da se brane jer te zemlje mogu da poseduju oružje za masovno uništenje, koje mogu da iskoriste. Zbog toga je neophodno da se preduzimaju akcije i napadi za zaustavljanje tih pretnji, koje predstavljaju ozbiljnu opasnost po Sjedinjene Američke Države.

Napadi od 11. septembra pružili su odličnu priliku za američku hegemoniju, nad svetom. Šta više, ti događaji su omogućili Americi da pokaže celom svetu njen nedostižni vojni arsenal (

slučaj Avganistan i Irak), a to joj je zapravo odrešilo ruke za reorganizaciju stanja u svetu, na način na koji ona zamišlja da tako treba da izgleda. Tako može da uništi neprijatelja i da upozori kao i da ograničava ambicije drugih rivala, makar to bili i bliži saveznici.⁶¹

Ono što je bivši američki predsednik Buš izjavio posle izvršenog napada na Vašington i Njujork da će samo Vašington, i niko drugi, odlučiti šta će sve preduzeti i on će odlučiti o njegovim odnosima sa svetom, o tim odnosima u svetu, unutar tog sveta i između države i građana.

U svojoj knjizi "Imperijalistička Amerika", poznati pisac Džon Njuhavs, piše da Bušove izjave predstavljaju kraj bilateralne diplomatije,⁶² zbog toga što nije došlo do povlačenja ambasadora i konzula, ali diplomatija je postala poput nosača aviona, koji uputi njegove avione kod onih, koje ne može da ubedi. I pre kraja tradicionalne diplomatije, Buš je definitivno isključio primenu politike odbrane i pregovora, kojom se svet dugo služio od perioda Drugog svetskog rata i objavio tzv. politiku "prohitreni udarac", tj. moramo napasti neprijatelja na njegovom tlu, u njegovoj državi, pre nego što on stigne do nas. Ova politika u suštini ne predstavlja novinu, objavljena je prvi put pre više od 18 godina, sa strane Pola Volfteza tadašnjeg zamenika ministra odbrane, koja je kasnije usvojena sa strane Bele Kuće pod nazivom "strategija nacionalne bezbednosti Sjedinjenih Američkih Država".

Ono što je za nas od bitnog značaja je da na osnovu ove deklaracije Sjedinjene Američke Države tvrde da neće dozvoliti predpostavljenim neprijateljima da preduzmu početni udarac, i da će ona prva da krene da napada, predpostavljenog neprijatelja. Pod ovim se podrazumeva da Sjedinjene Američke Države smatraju sebe da su pod pretnjom, zbog toga, oni mogu da prošire sferu napada i na druge zemlje, osim Iraka.

Pod navodima odbrambenih mera i u cilju obezbeđivanja od svake predpostavljene pretnje, Sjedinjene Države mogu da rekonstruišu novu političku mapu za arapski region. Prema novim američkim posmatranjima i u cilju preduzimanja "prohitrenog rata", američko javno mnjenje može lako da prihvati crtanje nove mape na regionu Bliskog istoka, što bi koristio američkoj strategiji u borbi protiv terorizma, u arapskom regionu. Rat protiv Iraka je predstavljao samo početak akcije američke nove strategije, na kojoj se uporno radi u cilju njenog razvijanja i širenja. Svakodnevno se upućuju pretnje i politički pritisci, direktni i

⁶¹Fahed Alhariti, *Amerika Nas Uči Demokratiji i Pravdi*, Bejrut, 2004.str.79

⁶² Ahmed Jusef, *Rađanje Mržnje u Američko – Arapskim Odnosima*, Kairo, 2004. god., str. 89.

indirektni pojedinim arapskim režimima, poput Sudana i Sirije, pod navodima da Sirija podržava i finansira pojedine organizacije koje se bore protiv izraelaca, kao što su islamski Džihad, Hamas i pruža vojnu i političku podršku Hezbolahu, koji predstavlja prema američkim navodima, najveću terorističku organizaciju u regionu. Vezano za to, izjavio je Koel Pael bivši američki državni sekretar 14. aprila 2003. godine, da se Sjedinjene Američke Države neće zaustaviti na Iraku i dodao: "Sirija može da bira, ili da nastavi podržavanje terorističke grupacije i režima Sadama Huseina, ili da potpuno promeni svoj kurs, gde bi imala više koristi, ali u oba slučaja, ona će sama da snosi posledice".⁶³

Ništa nije moglo zaustaviti Sjedinjene Američke Države u svom ratnom pohodu, ka Iraku, oni su se oglušili na protivljenja Ujedinjenih nacija oko preduzimanja akcija protiv Iraka, i na proceni broj ljudskih žrtava, koji bi mogli nastradati od posledica tog rata. Prema podacima Ujedinjenih nacija, broj nastradalih iračkih ne boraca procenjuje se na pola miliona građana, među kojima mrtvi i ranjeni, pored toga oko 3.000 000 građana će biti suočeno sa bolešću, usled loše ishrane.⁶⁴

Nesumnjivo je, da iza svakog pravednog ili nepravednog rata postoje realni razlozi koje agresor prethodno isplanira, i drugi razlozi koji agresor obično koristi kao opravdanje za preduzete akcije, i kojim gleda da ubedi domaće i međunarodno javno mnjenje. Među opravdavajućim razlozima za agresiju na arapsko područje, Sjedinjene Američke Države iskorišćavaju termin "rat protiv terorizma". Sjedinjene Države žele dokazati njihovo prednost na vojnim, političkim i ekonomskim poljima, radi sprečavanja pojave predpostavljenog konkurenta.

Osnovni cilj američke vojne i spoljne politike je zaustavljanje svake sile, koja bi mogla da sputava ili spreči američke interese. Takvo ponašanje je bilo uočeno u slučaju intervencije na Irak. Prisustvo američkih vojnih snaga u području arapskog zaliva gde su naftna nalazišta, pre i posle rata, predstavljala "radni program" za osnovu vojne administracije, u sprovođenju ciljeva američke spoljne politike. Zbog toga, Amerika radi uporno na sprečavanju pojave nove moćne sile, koja može da ugrozi njene interese primenjujući pri tom i silu, ako se za to ukazuje potreba. Tim povodom, Dik Čeni, ministar odbrane za vreme vlade Buša starog, izjavio je 1990.

⁶³ Fahed Alhariti, *Amerika Nas Uči Demokratiji i Pravdi*, Bejrut, 2004.str.279.

⁶⁴ Bradley Tayer, *American Peace in the Middle East*, Bejrut, 2004. god., str. 93.

godine, da Sjedinjene Američke Države moraju uvek ostati jedinstvena super sila u svetu, i da mora da spreči svaku drugu državu ili skup država, da im budu konkurentne.

U okviru borbe protiv terorizma, Sjedinjene Američke Države rade na rekonstruisanju arapskog regiona, prema njihovim interesima.

Oni odbijaju timski rad i prihvataju partnerstvo ali pod ovim uslovima:

- partnerstvo se vodi pod vođstvom Sjedinjenih Američkih Država;
- sjedinjene Američke Države moraju da imaju najveću korist od toga.⁶⁵

Sjedinjene Američke Države planiraju izgradnju imperije koja dominira nad svetskim resursima, napad na Irak je bio samo jedan deo tog plana. Američki planovi u Zalivu imaju cilj, obezbeđivanja ulaza i dominacije na izvorima nafte, na taj način ona bi mogla u cilju kažnjavanja industrijskih zemalja, da spreči isporuku nafte do njih nametanjem određenih sankcija, i tako bi mogla da ojača njenu ulogu na međunarodnom planu. Takođe, Sjedinjene Američke Države prema ovom planu imaju za cilj da zaustave kineski uticaj na području Kaspijskog mora, i na ovaj način mogla bi da postavi obruč oko Irana.

Davno pre Hitlera, vodile su se bitke za osvajanje naftnih nalazišta. Nemačka je izgradila čuvenu bagdadsku železnicu, da bi bila što bliža naftnim izvorima. Hitler je pokušao da organizuje državni udar u Iraku radi nafte, ali su ga englezi u tome sprečili. Iz istih razloga poslao je Romela u Severnu Afriku, ali je i tamo loše prošao. Jedan od razloga za napad na Sovjetski Savez je osvajanje Kavkaza, radi kontrole kaspijske nafte.⁶⁶

Kraj hladnog rata izmenio je situaciju po celom svetu, posebno kada se Sovjetski Savez raspao, a Amerika odlučila da krene u strateške prodore, prema Srednjoj Aziji. Tome su poslužili rat protiv "međunarodnog terorizma" u Avganistanu, a zatim i rat protiv Iraka. obračun sa teroristima Sjedinjene Američke Države su iskoristile za otvaranje svojih vojnih baza, i tako doprli pred granicu Kine. Što se tiče nafte, Amerika je preuzela kontrolu nad

⁶⁵ Ahmed Jusuf, *Rađanje Mržnje u Američko – Arapskim Odnosima*, Kairo, 2004. god., str. 167-168.

⁶⁶ Pol Kenedy, *Vele Sile*, Kairo, 1993. god., str. 132.

iračkom naftom, na korak se približila kaspijskom naftnom bazenu, a na dohvat ruke su joj ruska naftna polja u Sibiru.

Što se tiče američke invazije u Iraku, ona je omogućila američku strategiju da uspostavi veću dominaciju nad celim područjem arapskog zaliva, i na taj način može da utiče na druge regionalne snage u tom području, kao što je Turska, Iran, Sirija, Evropska unija i Kina da postepeno prihvataju američku hegemoniju.⁶⁷

3.2. Proširenja nasilja i nestabilnosti u regionu

Analize su pokazale da Irak ima naftne rezerve koje se ocenjuju na 112 milijardi barela što predstavlja oko 11% od ukupne svetske rezerve, a prema izvorima iz američkog centra za energetiku, te rezerve se ocenjuju na oko 200 milijardi barela nafte.

Teroristički napadi od 11. septembra pružaju ogromnu šansu Sjedinjenim Američkim Državama da podstiču njihovu hegemonističku strategiju na području Bliskog istoka i na čitavom svetu. Takvi događaji su omogućili Americi u pokretanju svojih snaga ka području Bliskog istoka u potrazi za "terorizmom", radi reoblikovanja ravnoteže u regionu, i na kraju radi rekonstruisanja nove političke mape za arapsko područje, koje će omogućiti Americi obezbeđivanje njene strategijski potrebe nafte, za period koji se ocenjuje 100 godina. Poznato je da Sjedinjene Američke Države uvoze naftu koja podmiruje više od polovine njegovih potreba.⁶⁸

Prema navodima Sjedinjenih Američkih Država, postoje dva osnovna razloga za njihovo pravo na kontrolu arapske nafte, a to su:

- podsticaj kontinuiteta američkih vojnih snaga u području Zaliva;
- podsticaj uloge Izraela u odigravanju njihove tradicionalne uloge kao regionalnog policajca, koji iscrpljuje arapske resurse i sputava razvojne napore putem konflikata, sukoba i regionalnih ratova. Postoji ozbiljni

⁶⁷ Carl Donich, *Analysis of International Relations*, Cairo, 2005. god., str. 112.

⁶⁸ Abdelrahman Sibani, *Mi i Amerika*, Damask, 2003. god., str. 17.

indikator, da se nakon okupacije Iraka, vodi razgovor oko uspostavljanja naftovoda, koji bi obezbedio Izrael sa iračkom naftom, do luke Haifa, u Izraelu. Osim toga, izraelska vojna operacija koja je preduzeta protiv Sirije i napadom na selo Ain Alsaheb, pod navodom borbe protiv terorizma, predstavlja prekršaj suvereniteta jedne susedne države, ali u isto vreme ukazuje da je to samo jedan deo zadatka, koji će se tražiti od Izraela u budućnosti.

Kao direktnog uticajnog faktora, događaj od 11. septembra je iskorišćen kao opravdanje za ubrzano sprovođenje planova za koje se dugo planirano, a to su hegemonistički planovi, u kome je naftno bogatstvo predstavljalo ključnu tačku, zbog toga što Irak predstavlja temeljni centar za izvor nafte u području arapskog zaliva. Takvi izvori, prema mišljenju američkog ministarstva za spoljnu politiku od 1945. godine, predstavljaju izvanredni potencijal za strategijsku moć, i najznačajniji materijalni dar, u istoriji sveta.⁶⁹

Irak posle Saudijske Arabije ima najveću naftnu rezervu u svetu, zato je sasvim jasno da Amerika želi na svaki mogući način da kontroliše taj ogromni naftni potencijal, ne dozvoljavajući drugim silama da se toga domognu.⁷⁰ Irak u suštini predstavlja samo jednu kariku u okviru američkog plana, koji je podržan od strane jastrebova američke administracije, a to je program čiji cilj reorganizuje stanje u regionu, pod izgovorom širenja demokratije.

Što se tiče sveta sa ekonomske strane, može se reći da njima upravlja viša sila, kao što su Evropska unija, Kina i Japan, koji predstavljaju konkurente Sjedinjenim Američkim Državama. Zbog toga, Sjedinjene Države žele da dominacijom nad arapskim regionima preoblikuju ekonomsko stanje u svetu, jer je u američkom interesu da ostane sposobna radi manipulacije, sa konkurentima. Takve pobeđe ona može da obezbedi preko snabdevanja nafte, koja predstavlja najvažniji izvor u svetu. Kina na primer uvozi oko 80% od njenih naftnih potreba, iz arapskog zaliva. Isto tako, Evropa i Japan u mnogome zavise od nafte uvezene iz arapskog zaliva, i nafta koja dolazi sa područja Bliskog istoka predstavlja najvažniji izvor za snabdevanje Evrope naftom, i ocenjuje se da u 2010. godini, ukupne Evropske potrebe za uvezenu naftu bude oko

⁶⁹ Noam Čomski, *Predavanje na Međunarodnoj Konferenciji Održanoj u Brazilu*, aprila 2004. god.

⁷⁰ Noam Čomski, *Power and Terrorisme Their Roots are in the American Culture*, Damask, 2003. god., str. 162.

87% i oko 66% gasa. Što se tiče Kine, strateške analize pokazuju da će ona biti najveći potrošač za naftu i gas u toku 2015. godine, i da će joj biti potrebno oko $\frac{3}{4}$ arapske naftne proizvodnje, i to zahvaljujući njenom rapidnom ekonomskom napredku. Zbog ovih razloga, jasno je zbog čega su se većina evropskih država protivili ratu u Iraku? ⁷¹

Naravno, neophodno je podsećati se i na vođeni rat protiv Avganistana u američkoj borbi protiv terorizma, jer pravi cilj je što više se približiti bivšim Sovjetskim republikama, koje takođe poseduju ogromne naftne i gasne rezerve, a to su : Kazahstan, Tadžikistan, Ozbekistan i Azerbejdžan, gde se procenjuju rezerve, na 28 milijardi barela i 7000 metara kubnih gasa. ⁷²

U cilju dobijanja naklona i saglasnosti američkog javnog mnjenja, pojavili su se u mediju pre početka rata u Iraku, i kroz govore donosioca odluka u američkoj administraciji, da se rat u Iraku vodi zbog problema vezanih za naftu, i radi podsticaja stabilnosti u području Bliskog istoka. Naravno, to se podrazumeva da je potrebno uništiti režim koji se ne slaže sa Bušovom politikom, politikom prilagođavanja sa Izraelom, borbom protiv islamskog ekstremizma i širenja demokratije (prema američkom receptu), što je u suštini predstavljanje svih problema, koju je sadržala Bušova vizija za tzv. "veliki projekat Bliskog istoka".

Kao rezultat ovih proučavanja, možemo konstatovati da je rat u Iraku iskorišćen, kao strateški plan za poremećaj stabilnosti na tlu arapskog sveta. Pored toga, druge strategije su imale sledeće ciljeve:

- ekonomski, radi kontrole naftnih resursa;
- politički, radi vršenja dominacije nad čitavim svetom, u cilju sprovođenja američkog plana na regionu Bliskog istoka tj. (veliki Bliski istok);
- kulturni, pomoću koga se vrši ispiranje mozgova arapskih građana i postepenog uvođenja kulture, koja potencira poraz i frustraciju, putem

⁷¹ Abdulah Binsaad, *Strateški Ciljevi za Imperijalistički Rat Protiv Iraka*, Bejrut, 2005. god., str. 35.

⁷² Isto, str. 38.

vođenja ratova u regionu koji se zasnivaju na faktoru nasilja i zastrašivanja.

3.3. Prolongiranje rata protiv terorizma

Sjedinjene Američke Države nakon objave rata protiv terorizma, i protiv država koje podržavaju terorističke organizacije, zatražili su od drugih država da ih podrži u tome. Posle napada od 11. septembra, u svojoj borbi protiv terorizma, Amerika vrši vojnu intervenciju u Avganistanu. Međutim, svi pokazatelji su, da su američke namere mnogo šire i da ne želi da se zaustavi na Avganistanu.

Amerika nije želela da precizira o kom režimu ili o kojoj državi je reč, ali je navela da se objavljeni rat protiv terorizma neće zaustaviti kod Osame Bin Ladena. Sjedinjene Države su obavestile Savet bezbednosti da će morati da vrše vojne intervencije, i u drugim državama osim Avganistana. Ubrzo, i nakon samo sedam dana od poznatog napada Donald Ramsfild tadašnji ministar odbrane objavio je sledeće: "Osama Bin Laden i njegova mreža neće biti naš jedini cilj u našoj borbi protiv terorizma, i da se Džordž Buš neće zaustaviti kod jedne ličnosti, ili kod jedne organizacije".

Što se tiče predsednika Buša, on je neposredno posle napada od 11. septembra, prvi put izgovorio nešto što je za ceo svet bio potpuno novi izraz o tome, da je borba protiv međunarodnog terorizma, najgori, najduži i najžešći rat, s kojim se Sjedinjene Američke Države suočavaju. On je održao govor ispred Kongresa 20. septembra 2001. godine, kada se obratio prisutnima ovom izjavom: "Naš rat protiv terorizma počinje sa Al Kaidom, ali se tamo ne završava, i ovaj rat se neće završiti sve dok ne uhvatimo i uništimo međunarodne terorističke organizacije, a od danas svaka nacija koja podržava terorizam, Sjedinjenim Državama, znači neprijatelj".⁷³

Međutim, neophodno je govoriti malo detaljnije o terorizmu, razlozi zbog kojih ne postoji svetski prihvaćena definicija terorizma i šta je zapravo terorizam?

Dugo trajanje i česta eskalacija terorizma (i pored stalnih tvrdnji mnogih država o velikim uspesima u borbi protiv njega) spojeni sa spektakularnim napadom Al Kaide na

⁷³ Halil Alanani, *Uloge Nafta u Iračko – Američkom Sukobu*, Bejrut, 2003. god., str. 67.

Njujork i Vašington, pretvorili su ga preko noći ne samo u najudarniju političku temu, već posle niza decenija ignorancije od strane teoretičara i teorije i u veliki teorijski izazov, pogotovu na planu njegove naučne definicije i učinili ga, uopšte uzevši, jednim od najatraktivnijih fenomena za istraživača društveno-političkih pojava.

Objektivan razlog zbog koga ne postoji svetski prihvaćena definicija terorizma je i taj što terorizam nije nimalo lako definisati.

Terorizam nije ni malo lako definisati, već i stoga što neke države ni neće da terorizam bude definisane budući da to ne odgovara ispunjenju njihovih posebnih političkih interesa. Taj problem uvećava činjenica da neki koji hoće da se usvoji definicija terorizma na globalnom nivou, ne teže tome iz altruizma već zato da bi se u toj definiciji u potpunosti ogledalo njihovo shvatanje terorizma, težeći da se time stvori alatka kojom će se moći ostvarivati pretežno njihovi, takođe ništa manje strogo posebni interesi.⁷⁴

Definicija koja sledi potiče iz druge polovine 80-ih godina 20. veka i do sada je bez obzira na tada nepoželjnu obimnost, veoma uspešno izdržala probu vremena:

"Kao više dimenzionalni politički fenomen savremeni terorizam se može teorijski najopštije odrediti kao složeni oblik organizovanog grupnog, i ređe individualnog ili institucionalnog političkog nasilja, obeležen zasrašujućim brahijalno-fizičkim i psihološkim metodima političke borbe kojima se obično u vreme političkih i ekonomskih kriza, a retko i u uslovima ostvarene ekonomske i političke stabilnosti jednog društva, sistematski pokušavaju ostvariti "veliki ciljevi", na način neprimeran datim uslovima, pre svega društvenoj situaciji i istorijskim mogućnostima onih koji ga kao političku strategiju upražnjavaju."⁷⁵

Nakon američke vojne operacije u Avganistanu kada su Sjedinjene Američke Države došle do brze pobeđe, Buš se obratio Kongresu 20. januara 2002. godine, da bi objasnio šta će slediti posle rata u Avganistanu. Buš je objavio tzv. "stanje ujedinjenja", da postoje neke države, koje predstavljaju osovina zla, i optužio Iran i Severnu Koreju, da oni rade na nabavci oružja za

⁷⁴ Dragan Simeunović, *Terorizam*, Opšti deo, Beograd, 2009. str. 13-18.

⁷⁵ isto, str. 78

masovno uništenje. Buš je u svom govoru pokazao da počinje nove pripreme za rat, što je on nazvao "rat protiv međunarodnog terorizma".

Sjedinjene Američke Države su povezivale Irak sa terorizmom, pod optužbom da poseduje oružje za masovno uništenje, što ne isključuje mogućnost da dopre do ruke pojedinih terorističkih organizacija, koje mogu da iskoriste to za napad na američke interese, i takav ” roman “ je postao glavni opravdajući faktor, za agresiju nad Irakom. Na osnovu toga, Dik Tčeni tadašnji zamenik američkog predsednika, u svom obraćanju vođama vazdušne nacionalne garde 2. decembra 2002. godine, izjavljuje: " Bez obzira na sve uspehe ostvarene u našoj borbi protiv terorizma, naša zemlja je još uvek izložena opasnostima. Borba protiv terorizma je počela za vreme naše vladavine ali se neće tu završiti, mi moramo da je počnemo... Sadam Husein obezbeđuje prihvatilište teroristima i on možda snabdeva teroriste, sa hemijskim i biološkim agensima. Borba protiv terorizma se neće završiti, sve dok se Iraku u potpunosti ne zabrani korišćenje oružja za masovno uništenje, i na način na koji mi možemo biti sigurni".⁷⁶

Razjedinjeni arapski svet, bez jedinstvene i efikasne strategije, dovodio je do širenja američkog uticaja na tlu arapske zemlje, i predstavljao jedan od snažnih faktora za američku agresiju, nad Irakom. Nasuprot tome, u južno istočnom azijskom području, države koje se nalaze u okruženju Severne Koreje, nisu ostavile tu zemlju da se sama suoči, sa spoljnim izazovima. Bezbednosne strategije Kine, Koreje, Japana i Ruske federacije nisu dozvolile Americi da preduzima vojne operacije, koje mogu da poremete bezbednosnu stabilnost u tim zemljama. Zbog toga su Sjedinjene Američke Države odložile ili zamrzle vojne opcije, prema Severnoj Koreji.⁷⁷

Američka strategija za nacionalnu bezbednost dokazala je da je ona primorana, da primeni tzv. preventivni rat protiv otpadnih država i terorista sa kojima oni sarađuju, i da ih spreči da prete sa oružjem za masovno uništenje Sjedinjenim Američkim Državama, njihovim saveznicima i prijateljima. Moramo ih napasti, pre nego što oni nas napadaju.

⁷⁶ <http://usinfo.state.gov>, internet site američko ministarstvo za spoljne poslove.

⁷⁷ Afif Algumri, *Obrt u Američkoj politici*, Kairo, 2004, str. 261..

Što se tiče novih konzervativaca, oni su uspjeli da primene politiku "preventivnog rata" posredstvom utvrđivanja značaja ove politike za odbranu američke nacionalne bezbednosti, i putem pronalaženja opravdanja za takva delovanja, i ako se ne podudaraju sa principima međunarodnih prava.

Američka administracija je imala ogromnu korist od straha koji je vladao kod većine Amerikanaca posle 11. septembra, taj strah u suštini pretvoren je u ogromnu ljudsku podršku, za američku spoljnu politiku. Američka administracija je izabrala Irak posle Avganistana. Što se tiče Iraka, on je predstavljao državu koja je dugo vodila ratove, bila je dugo pod sankcijama, tako da je bila vrlo oslabljena, što je i uticalo na brzi pad.

Naravno da događaji od 11. septembra predstavljaju opravdanje za ostvarivanje različitih ciljeva, u američkoj administraciji. Stanje većitog straha kod američkih građana je iskorišćeno, kao stalna podrška za prolongiranje rata i borbu protiv terorizma, i za ostajanje američkih trupa u Iraku. Ova prolongiranja mogu da omoguće američkoj administraciji da iskoristi iste ili druge povode, za upad u druge arapske zemlje. Ovo je navedeno zbog toga što prema podacima američke administracije, postoje pojedine arapske države, koje rade na razvijanju oružja za masovno uništenje, a druge države podržavaju terorizam.

Na ovoj osnovi, jasno je da rat protiv Iraka u suštini nema veze sa američkom borbom protiv međunarodnog terorizma, i da Irak samo predstavlja prvi na listi zemalja u kojoj Sjedinjene Američke Države žele da promene politički režim u njihovom pohodu, za vršenje hegemonije nad regionom arapskih zemalja.

Bez sumnje, rat protiv Iraka i drugi ratovi, su sredstva koja imaju za cilj širenje američke hegemonije. Zbog toga, ona pokušava da prolongira njeno vojno prisustvo na području Srednje Azije i na Kavkazu, radi zaštite njenih vitalnih interesa u Aziji i u svetu uopšte, među najvažnijim je praćenje i kontrola drugih vele sila, koje se razvijaju u Aziji poput: Kine, Indije i Rusije i radi praćenja drugih aktivnosti vezanih za nekonvencionalno naoružanje. Sjedinjene Države intenzivno rade i na proširenju njihove regionalne uloge na području Bliskog istoka, putem uveličavanja uloge pojedinih organizacija i država poput: Irana, Sirije, Hezbulaha i Palestinskog pokreta otpora, i na taj način bi prolongirali američki rat protiv terorizma.

Zaključak

Kroz ovaj istraživački rad izvršena je analiza, u cilju pronalaženja odgovora na uticaj američke borbe protiv terorizma, na arapskom regionu. Konstatovano je da je imala velike, ne skrivene ambicije prema arapskom regionu i pre događaja od 11. septembra, međutim, ovi događaji, su pružili veliko ohrabrenje za podsticaj američke strategije, u arapskom području, koje je bilo nemoguće ostvariti bez napada od 11. septembra. Ono što je predstavljalo novinu u američkoj borbi protiv terorizma je dominacija ideja desničarskih pristalica, u sprovođenju američke spoljne politike koja je predstavljena primenom sile i represije, kao osnovni instrument u sredstvima američke spoljne politike.

Terorizam je međunarodna pojava, koja nije vezana za jednu naciju ili religiju. Ne postoji islamski, hrišćanski ili jevrejski terorizam. Teroristički akti nisu odobreni sa strane religije, ali u pojedinim slučajevima, teroristi se kriju iza religije, radi dobijanja većeg broja simpatizera i podrške.

Rat koji Sjedinjene Američke Države vode protiv onog što oni nazivaju "terorizam", u suštini potiče od samog njihovog tumačenja za pojam terorizam, ne razlikovajući između terorizma i aktivnosti oslobodilačkih pokreta, u pojedinim državama.

Bivši američki predsednik Buš naglasio je neograničeni rat protiv terorizma: "Zahtevamo široko opredeljenje, za tu borbu. Moramo se ujediniti da bismo se suprostavili svim teroristima, a ne samo nekim od njih".

Kulminacija te mobilizacije jezika bila je dostignuta u nameri da se rat protiv terorizma stopi sa geopolitičkim ciljevima, koji su se dovodili u vezu sa navodnim pretnjama, koje predstavljaju tzv. nelegalne, izopačene države. Neprijateljstvo ispoljeno prema tim državama, koja pripadaju uglavnom islamističkom svetu, prethodio je 11. septembar, ali ono je došlo do izražaja sa još opasnijim implikacijama u mesecima koji su usledila posle tog događaja, posebno kada je avganistanski rat došao u svoju završnu fazu, zahvaljujući obaranju talibanskog režima. Retorička figura kojom su hteli povezati ova dva događaja bila je naravno ona o "osi zla" koju je Buš upotrebio, u svom obraćanju 29. januara 2002. godine:

" Države kao što su Irak, Iran i Severna Koreja čine osu zla, koja ugrožava mir u svetu, nastojeći da steknu oružje za masovno uništenje. Ti režimi postaju ogromni i sve veća pretnja.

Oni mogu to oružje isporučiti teroristima, čime bi im dali u ruke sredstva, kojima bi mogli da se na ravnopravnoj nozi suprostave onima, koje mrze. Te države bi mogle napasti naše saveznike, ili pokušati da ucenjuju Sjedinjene Američke Države".

Ta retorika je deo težnje da se pokaže da se rat protiv terorizma, nije završio u Avganistanu. Ona predstavlja argumentaciju koja se oslanja na mešavinu neuverljive špekulacije, i proširivanju obima.

Bez sumnje, Sjedinjene Američke Države kreću u rat protiv terorizma, uzimajući u obzir njihov položaj u međunarodnom sistemu koji oni rade na očuvanju njegove stabilnosti na principu vladanja jedinstvenog pola u svetu, i koji primorava sve države sveta na poslušnost.

Naravno, da proglašenjem američke borbe protiv terorizma ne znači samo odgovor na napad od 11. septembra, kako ga pokazuje američka administracija. Taj rat u suštini obuhvata i druge ciljeve, koji podstiču strateške ciljeve američke politike. Neophodno je istaći da američka administracija primenjuje snagu, kao glavni instrument za sprovođenje njene spoljne politike, bez oslanjanja na međunarodnu koaliciju i saveznike.

Američki rat protiv globalnog terorizma vodi se bez proučavanja razloga i korena ovog fenomena. Način vođenja ovog rata predstavlja osnovni podsticaj za pojavu nove terorističke organizacije, i to bez obzira na uspeh ili neuspeh Sjedinjenih Američkih Država u hvatanju vođe Al Kaide Osame Bin Ladena, jer rešavanje ovog problema leži u misli i verovanju nosioca ideje, o terorizmu.

Rat koji je vođen protiv Iraka nezakonit je i nelegitimni rat, i nije vođen prema međunarodnim pravilima. Takav rat ne služi američkim interesima, naprotiv, rat je stvorio odgovarajuću klimu i plodnu zemlju, za širenje i razvoj terorizma u svetu.

Bez obzira na američke izvojene pobeđe u ratu protiv terorizma, možemo konstatovati da su pobeđe kroz konvencionalne asimetrične ratove protiv izolovanog režima (Talibanski režim), i protiv krhkog režima, koji je dugo bio pod sankcijom i ogromnim unutrašnjim razdorom (režim Sadama Huseina). Međutim, dobitak od vođenih ratova bio je minimalni, a njegov uticaj je vrlo ograničen. Rat protiv Avganistana navodno je vođen radi hvatanja Bin Ladena, živog ili mrtvog i radi obaranja talibanskog režima. Međutim, ni jedan cilj nije ostvaren.

Talibanski režim uvek postoji u Avganistanu, a Al Kaida se stalno širi u svetu i njene mreže nailaze na veći broj pristalica, posebno posle rata protiv Iraka i posle stacioniranja

američkih trupa, na arapskom tlu. Bez obzira na to što Sjedinjene Američke Države poseduju jasne namere u njihovom ratu protiv terorizma, neophodno je istaći da način na koji se vodi taj rat, ne donosi Sjedinjenim Državama veliku korist, naprotiv, terorizam se širi i u području arapskog regiona, i tako je stvorena pogodna klima za razvoj nasilja, jer nasilna okupacija jedne države predstavlja osnov za razvoj terorizma, bez obzira bila to vojna, politička ili ekonomska okupacija.

Neophodno je istaći da se deformacija u političkom jeziku mora držati u svesti, da bi se razumeo kasniji proces razvoja, uključujući i 11. septembar. Hipergeneralizovani odgovor Amerike na sasvim specifičan oblik ekstremističkog transnacionalnog nasilja imao je nepovoljan efekat- davanja zelenog svetla vladama širom sveta da pojačaju svoje nasilje protiv opozicionih aktivnosti i pokreta otpora koji su se označavali kao terorizam, da se čak upuštaju u rat protiv susednih zemalja koje navodno podržavaju te vandržavne snage. Američka vlada, delom u nameri da zadobije podršku za svoj odgovor na 11. septembar, zamaglila je važnu distinkciju između megaterorističkih ataka na Svetski trgovinski centar i Pentagona na koje treba dati odgovor, i brojnih postojećih borbi za samoodređenje u svetu, čiji su ciljevi, kad je reč o mnogima od njih, u skladu sa međunarodnim pravom.

U poslednjim fazama hladnoga rata, ovakav način označavanja nasilja dobio je dodatni zamah. Tokom cvetanja Reganove doktrine u osamdesetim godinama XX veka, Amerika je dala različite oblike podrške onima koji su se nasilno suprotstavljali vladama ili intervencijama koje su posmatrane kao levičarske ili kao prosovjetske. Dva najpoznatija primera takve pomoći bili su kontraši, koji su nastojali da terorističkim sredstvima sruše sandinističku vlast u Nikaragvi, i mudžahedinski pokret otpora, koji su formirali avganistanski gospodari rata i islamski ekstremisti u nameri da onemoguće pokušaj Sovjeta da uspostave kontrolu nad Avganistanom, postavljanjem vlade koja bi odgovarala željama Moskve. Ideološka fasada Reganove doktrine dovela je pomenuti način obeležavanja terorizma do svog hipokrizijskog ekstrema: ovi teroristi nazivani su: " borcima za slobodu", dok su u isto vreme američki prekori upućeni Palestincima i drugima bili takvi da oni nisu nikad mogli biti "dobri teroristi", ma šta zapravo radili. Ove smišljene političke igre su u mnogim svojim aspektima opasne koliko i sama praksa nasilja i imale su takve kobne i svakodnevne posledice da se one još osećaju, danas više nego ikad ranije.

Međunarodne institucije postavljene zbog omekšavanja oštrice međunarodne politike bile su u velikoj meri blokirane ograničenim ovlašćenjima, budžetskim i geopolitičkim ograničenjima i, ukoliko su uopšte bile efikasne, to je bilo zbog toga što su postale instrumenti politike i ideja vodećih država i ekonomskih konfiguracija moći. Rezultati nisu bili zavidni: česti ratovi, mnogo primera etničkog čišćenja i genocida, katastrofalne opasnosti od ekoloških zagađenja, masovno siromaštvo, ignorisanje budućih generacija. Čak i pod pretpostavkom da se Amerika opredeli za to da se razreše legitimna nezadovoljstva i da se napusti projekat izgradnje globalne imperije, svetski poredak bi bio ostavljen na milost i nemilost sudbine, jer bi ostao ranjiv na nuklearni i biološki rat, nemoćan da zaustavi krvoprolića, represivne režime i masovno siromaštvo, da umanjí opasnost od neravnomernog ekonomskog razvoja i od ekoloških katastrofa.

Ljudska sudbina nije za to poodređena. Oslobođajući impulsi uvek prikrivaju, realnost sadašnjosti. Pojedinci i grupe širom sveta vođeni su humanim aspiracijama. Te aspiracije su povezane sa politikom ne nasilnih promena i otpora, posvećenoj ljudskim pravima, uključujući tu i težnju za olakšavanjem pozicije ekonomski deprivilegovanih, sa uverenjem u izvodljivost razoružanja i demilitarizacije, sa opredeljenjem za regionalnu i globalnu demokratiju i sa stavom da je humano globalno upravljanje, neophodno i moguće. Etos globalnog civilnog društva u velikoj meri je vođen onim što bi se moglo nazvati utopijskim realizmom, tj. političkim uverenjem da je jedini realistički način da se narodima širom sveta i njihovim potomcima obezbedi bezbedna budućnost je taj, da se moć i ovlašćenja institucionalizuju u okviru prava i upravljanja koji sada izgleda nedostižan.

Tolstoj se pita u drugom epilogu Rata i mira zašto istoričari nikad ne uspevaju da objasne i predvide glavne tokove ljudskog iskustva. Njegov prosvetljujući i fascinantni odgovor oslanja se na ideju da su istoričari usmereni na površinu stvari i na personalizovane dimenzije, ignorišući nevidljive sile koje pokreću ljude i proizvode duboke potrebe, potpuno obezvređujući naše prognoze o tome šta je moguće i šta će mu se verovatno desiti. Društveni naučnici i politički komentatori nastavljaju da rade u tami, ma koliko njihov način interpretiranja sveta izgledao složen ne upućenima. Ne samo da ni jedan od tih veoma upućenih eksperata nije predvideo kraj hladnog rata, oslobođenje Nelsona Mendelee, oživljavanje religioznosti, moć skrivenih mreža, oslanjanje na megaterorizam ili politiku narodnog otpora čije je sistematsko oružje samoubistvo. Naše racionalne sposobnosti nisu dovoljne da bismo

dobili pouzdane informacije o onome šta će se, kad je reč o glavnim ljudskim problemima, desiti, najbolje ili najgore, i zašto.

Dozvolite i da se sa odvažnošću odnosimo i prema našim uspesima, neuspesima, čime i dalje ostajemo na stanovištu da je u budućnosti moguće i ono najbolje i ono najgore, i da je naša borba da se desi ono najbolje a da izbegnemo ono najgore, od odlučujućeg značaja. Možda je dobro da izvučemo pouke iz dva skorašnja događaja, koja su bogata implikacijama: uzaludni napor da se spreči da *mlenijska buba* izazove kompjuterski slom svetskih razmera; a zatim suprotni nedostatak anticipacije megaterorizma zbog kojeg je olakšan posao onima koji su izazvali tragediju 11. septembra i zbog kojeg je stvoren politički prostor za obezbeđenje pokrića za geopolitički zahvat u američkom odgovoru. Preveliko i premalo obraćanje pažnje na rizik mogu čovečanstvo baciti na kolena, što svedoči i o upotrebi, kao i zloupotrebi znanja.

Jedini način da se ide napred jeste da ukažemo poverenje našim moralnim i političkim institucijama i da imamo dovoljno skromnosti i mudrosti da proveravamo njihovu relevantnost u raspravama, dijalogu, iskustvu i ne nasilnim borbama. Ovo nije odbacivanje razuma i znanja, to je proveravanje naše sposobnosti da ostvarujemo promene naučnim istraživanjem i da se usaglašavamo u vezi sa ciljevima. Nauka i racionalnost, kao i duhovnost, nude dragocenu pomoć u postizanju razumevanja stvari i, iznad svega, u podsećanju onoga što proističe iz dogme o izvesnosti i samo razumljivosti po kojoj postojeći poredak, bez obzira na to da li je njegovo poreklo u religioznom ili sekularnom izvoru, potvrđuje zahteve koji služe istini, te je svaki otpor onome što predlažu nosioci moći zlo. Takav mentalitet čini ubijanje potpuno opravdanim, čak i prilikom sticanja slave. Napokon, jedino će odbacivanje svih fundamentalizama omogućiti čovečanstvu da ispipava put ka bezbednijoj, pravičnijoj i postojanijoj budućnosti nego što je ova koja je danas na vidiku.

LITERATURA LITERATURA

1. Abuhzam Ibrahim , *Arapi i Ravnoteža Sila u XXI veku*, Dar Alnašr, Tripoli, 1995.
2. Aksentijević Mirko, *Globalno a nije svetsko*, Pešić i sinovi, Beograd, 2005.
3. Atif Algumri, *Obrt u američkoj politici i rekonstrukcije Bliskog istoka u interesu Izraela* , Kairo, 2004.
4. Ali Dwe, *Krize Međunarodnog Prava i Zalivskog Rata*, Rabat, 1991.
5. Alsajed Mahmoud, *Napadi od 11. septembra unutar Amerike* , Kairo, 2004.
6. Alsajed Wildabah, *Svet Posle 11. septembra 2001. god.*, Bejrut, 2004.
7. Ahmed Jusuf, *Analize Događaja oko Okupacija Iraka*, Bejrut, 2005.
8. Ahmed Jusef, *Rađanje Mržnje u Američko – Arapskim Odnosima*, Kairo, 2004.
9. Algumri Afif, *Obrt u američkoj politici i rekonstrukcije Bliskog istoka u interesu Izraela* , Kairo, 2004.
10. Amin Đalal, *Era Napada na Arapske Muslimane*, Kairo, 2004.
11. Alhusn Bilal, *Izrael i Rat na Bliskom Istoku*, Bejrut, 2004.
12. Al Hathhi Fahd, *Amerika Nas Uči Demokratiji i Pravdi*, Bejrut, 2004.
13. Alanani Halil, *Uloge Nafta u Iračko – Američkom Sukobu*, Bejrut, 2003.
14. Abdelrahman Siban, *Mi i Amerika*, Damask, 2003.
15. Abdulah Binsaid, *Strateški Ciljevi za Imperijalistički Rat Protiv Iraka*, Bejrut, 2005.
16. Alan Cullison and Andrew Higgins, *Inside AL-Qaeda's Afgan Turmoil*", *Wall Street Journal*, 2. Avgust 2002, Al, 10.
17. Brezinski Zbigniew, "New American Strategies For Security And Peace "(speech , Washington, D.C. , Octobar 28. 2003.).
18. Bisjuni Mohamed, *Velika Zavera za Podelu Arapskog Sveta Posle Iraka*, Kairo, 2004.

19. "Book notes", C-Span Interveju sa Bernard Luis, 30. December 2001; Fuad Ajami, "The Sentry's Solitude" *Foreign Affairs* 80.6 December 2001.
20. Bilal Alhusn, *Izrael i Rat na Bliskom Istoku*, Bejrut, 2004.
21. Bradley Tayer, *American Peace in the Middle East*, Bejrut, 2004.
22. Carl Donich, *Analysis of International Relations*, Cairo, 2005.
23. Charles W. Kegley, Jr. and Gregory A. Raymond., *Ethnicising the Ghost of Westphalia: Building World Order in the New Millennium*, Prentice Hall, 2002.
24. Charles Duelfer, "Military action, carefully planned to further our political goals, is necessary," *Los Angeles Times*, 11. Avgust, 2002: M1, 2.
25. Čomski Noam, *Potres*, Kairo, 2002.
26. Čomski Noam, *Predavanje na Međunarodnoj Konferenciji Održanoj u Brazilu*, aprila 2004.
27. Čomski Noam, *Power and Terrorisme Their Roots are in the American Culture*, Damask, 2003.
28. Čomski Noam, *Potres*, Kairo, 2002.
29. Donich Carl, *Analysis of International Relations*, Cairo, 2005.
30. Dwe Ali, *Krize Međunarodnog Prava i Zalivskog Rata*, Rabat, 1991.
31. Dean C. Alexander & Yonah Alexander, *Terrorism and Business*. The Impact of September 11. 2001.
32. Danijel Pipes, "Welcome to the War on Terror", *Jerusalem Post*, 2. January 2002.
33. David Johnston, Don Van Natta and Judith Miller, "Qaeda's New Links Increase Threats from Global Sites" *New York Times*, 16. jun. 2002.
34. Džalal Amin, *Era Napada na Arapske Muslimane*, Kairo, 2004.
35. Fahd Al Harithi, *Amerika Nas Uči Demokratiji i Pravdi*, Bejrut, 2004.
36. Falk Richard, *The Great Terror War*, New York, 2003.
37. Falk, "The First Normative Global Revolution", in Mehdi Mozaffari, ed., *Globalizations and Civilizations*, London Routledge/Taylor & Francis, 2002.
38. Govor predsednika Buša na Univerzitetu Južne Karoline, 2003.
39. Govor Buša na Vojnoj Akademiji, 01. juna 2002.

40. G. John Ikenberry, *After Victory: Institutions, Strategic Restraint, and the Rebuilding of Order after Major Wars.*, Princeton University Press. 2001.
41. Halil Alanani, *Uloge Nafta u Iračko – Američkom Sukobu*, Bejrut, 2003.
42. Halil Saad Abu, *Novi Američki Rat Protiv Terorizma*, Bejrut, 2003.
43. Ibrahim Abuhzam, *Arapi i Ravnoteža Sila u XXI veku*, Tripoli, 1995.
44. Jusuf Ahmed, *Analize Događaja oko Okupacija Iraka*, Bejrut, 2005.
45. Jusef Ahmed, *Rađanje Mržnje u Američko – Arapskim Odnosima*, Kairo, 2004.
46. John Ikenberry, *Beyond Victory: Institutions, Strategic Restraint, and the Rebuilding of Order after Major Wars* (Princeton: Princeton University Press, 2001).
47. Jonathan Schell, *The Fate of the Earth*, New York. 1982.
48. Jonan Rizk, *Istorijski Događaji*, Kairo, 1992.
49. Kenedy Pol, *Vele Sile*, Kairo, 1993.
50. Munir Škek, *Novi Svetski Poredak i Opasnosti od Konfrontacije*, Rabat, 1992.
51. Mahmoud Alsajed, *Napadi od 11. septembra unutar Amerike*, Kairo, 2004.
52. Michael Ruppert, *What is the CIA does not want you know*, New York, 2002.
53. Mohamed Bisjuni, *Velika Zavera za Podelu Arapskog Sveta Posle Iraka*, Kairo, 2004.
54. Noam Čomski, *Predavanje na Međunarodnoj Konferenciji Održanoj u Brazilu*, aprila 2004.
55. Noam Čomski, *Power and Terrorisme Their Roots are in the American Culture*, Damask, 2003.
56. Noam Čomski, *Potres*, Kairo, 2002.
57. Noam Čomski, *11. Septembar*, New York, 2002.
58. Pol Kenedy, *Vele Sile*, Kairo, 1993.
59. Priscilla B. Hajner, *Unspeakable Truths: Confronting State Terror and Atrocity*, New York, NY: Routledge, 2001.
60. Rizk Jonan, *Istorijski Događaji*, Kairo, 1992.
61. Richard Folk, *Veliki Teroristički Rat, "Filip Višnjić"*, Beograd, 2003.

62. Ričard Folk, *Predatory Globalization: A Critique*, (Cambridge, UK: Polity, 999).
63. Richard Falk, "The First Normative Global Revolution", in Mehdi Mozaffari, ed., *Globalizations and Civilizations*, London Routledge/Taylor& Francis, 2002.
64. Richard Falk, *The Great Terror War*, USA, 2003.
65. Robert W. Tucker, *The Just War: A Study in Contemporary American Doctrine* (Westport, CT: Greenwood Press, 1960; ponovo objavljeno 1978).
66. Simeunović Dragan, *Terorizam*, Pravni fakultet, Beograd, 2009.
67. Simeunović Dragan, *Terorizam II izdanje*, Pravni fakultet u Beogradu, 2009.
68. Simeunović Dragan, *Terorizam*, Opšti deo, Beograd, 2009.
69. Siban Abdelrahman, *Mi i Amerika*, Damask, 2003.
70. Saad Abu Halil, *Novi Američki Rat Protiv Terorizma*, Bejrut, 2003.
71. Škek Munir, *Novi Svetski Poredak i Opasnosti od Konfrontacije*, Rabat, 1992.
72. Tayer Bradly, *American Peace in the Middle East*, Bejrut, 2004.
73. Vidi Robert W. Tucker, *The Just War: A Study in Contemporary American Doctrine* (Westport, CT: Greenwood Press, 1960; ponovo objavljeno 1978).
74. Zbigniew Brezinski, "New American Strategies For Security And Peace "(speech , Washington, D.C. , Octobar 28. 2003.).
75. Wildabah Alsajed, *Svet Posle 11. septembra 2001. god.*, Bejrut, 2004.

Internet sajтови

1. <http://usinfo.state.gov>
2. www.whitehouse.gov/news.2002
3. www.whitehouse.gov/news.2002
4. <http://usinfo.state.gov>